GRISHA
Class-12 B
Roll No-3

गणित

कक्षा १

यो पुस्तक बेचबिखन नकिन्नु होला

यो पुस्तक आफ्नो जिल्ला कार्यालय शिक्षा शाखाबाट निःशुल्क उपलब्ध हुनेछ । यदि यो पुस्तक हराएमा वा च्यातिएमा वा अन्य कारणले चाहिएमा मात्र यो पुस्तक किन्नु होला ।

मूल्य रू. ५।६५

गणित

कक्षा १

गणित

जनक शिक्षा सामग्री केन्द्र लिमिटेड

सर्वाधिकार जनक शिक्षा सामग्री केन्द्र लि. मा सुरक्षित

पहिलो देखि आठौं संस्करण
२०२८ देखि २०३५ सम्म

परिमार्जित पहिलो संस्करण २०३६
दोस्रो संस्करण २०३७
तेस्रो संस्करण २०३८
चौथो संस्करण २०३९
पाँचौं संस्करण २०४०
छैठौं संस्करण २०४१
सातौं संस्करण २०४२
आठौं संस्करण २०४३

यो पुस्तक विक्रीको लागि होइन । श्री ५ को सरकार, युनिसेफ र नोराडको संयुक्त आयोजना अन्तर्गत निःशुल्क वितरण गरिएको हो । कृपया पुस्तकको राम्रो जतन गर्नु होला । यो पुस्तक पछि विद्यालयमा फर्काउनुपर्ने छ ।

जनक शिक्षा सामग्री केन्द्र लिमिटेड (एजुकेशन प्रेस) मा मुद्रित ।

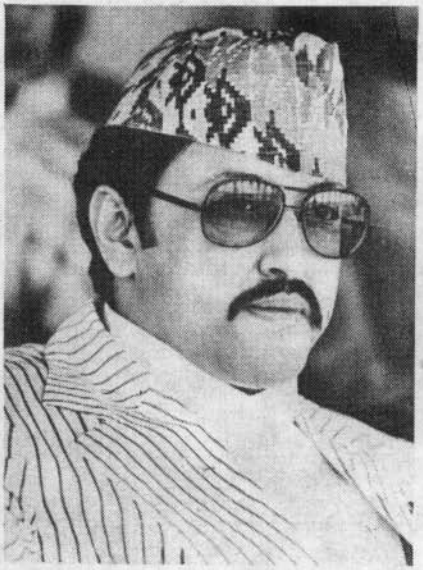

"राष्ट्रिय प्रतिभालाई फुलाउने फलाउने
तथा जनताको मनोभावनालाई
विकासमूलक बनाउने नीति लिई लागू
गरिएको यस राष्ट्रिय शिक्षा
योजनाबाट केही वर्षभित्रै एउटा
जागरूक, परिश्रमी र उन्नतिशील
समाजको सिर्जना हुन सक्नेछ भन्ने
मैले आशा लिएको छु ।"

श्री ५ वीरेन्द्र

स्वर्गीय
श्री ५ महेन्द्रको सन्देश

आफ्नो परम्पराअनुसार शिक्षालाई आजको बदलिंदो युग सुहाउने बनाउन र देश तथा नेपाली समाजको विकासको आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्न श्री ५ को सरकारले नयाँ राष्ट्रिय शिक्षा पद्धति तयार गरी यसै २०२८ सालको शैक्षिक सत्रदेखि क्रमशः अधिराज्यभर लागू गर्दै लैजाने कुरा सबैलाई थाहा नै छ। यसै नयाँ शिक्षा योजना अन्तर्गत तयार गरी पाठ्यक्रम अनुरूप लेखिएका पुस्तकहरूमध्ये यो पनि एउटा हो।

आजको विज्ञान र प्राविधिक ज्ञानको क्षेत्रमा भएको अभूतपूर्व उन्नतिले गर्दा विश्वका विकसित मुलुकहरूका मानिसहरूको जीवनस्तर धेरै माथि पुगिसकेको छ। त्यसैले हाम्रो मुलुकमा पनि सैद्धान्तिक र व्यावहारिक शिक्षाको खास गरेर व्यावसायिक शिक्षाको प्रचार व्यापक रूपमा गर्न नितान्त आवश्यक भएको छ। यसर्थ हाम्रा देशका सबै बालबालिकाहरू जीवनोपयोगी शिक्षा हासिल गरी आफ्नै खुट्टामा उभिन सक्ने होऊन्, अनुशासित बनी दलविहीन प्रजातान्त्रिक पञ्चायती व्यवस्था अनुरूप देशको सार्वभौमिकतालाई अक्षुण्ण राखी देशविकासको काममा प्रभावकारी योगदान दिन समर्थ होऊन् भन्ने उद्देश्यले यो पुस्तक र यस्तै तरीकाले लेखिएका अरू पुस्तकहरू पनि क्रमशः मुलुकका सबै बालबालिकाहरूलाई उपलब्ध गराइँदै छन्। यसबाट मुलुकका सबै बालबालिकाहरूले फाइदा उठाई आफूलाई चरित्रवान्, गुणी र स्वावलम्बी नागरिक बनाउन सकून्। यही मेरो हार्दिक कामना छ।

प्राक्कथन

परिवर्तन विकासको सोपान हो । देशको आर्थिक र सामाजिक विकास गरी जनताको जीवनस्तर माथि उठाउने श्री ५ महाराजाधिराज सरकारको सदिच्छानुसार देशमा चलेको र भविष्यमा चल्ने विभिन्न विकास कार्यहरूमा आवश्यक पर्ने देशभक्त, वफादार र अनुशासित जनशक्ति उत्पादन गर्ने उद्देश्यले शिक्षामा परिवर्तन गर्न आवश्यक परेको थियो ।

उपर्युक्त राष्ट्रिय आवश्यकता र आकाङ्क्षा पूर्तिको लागि श्री ५ को सरकारले २०२८ सालदेखि राष्ट्रिय शिक्षा योजना लागू गरेको छ। राष्ट्रिय शिक्षा योजनाले राष्ट्र र राष्ट्रियताप्रति आस्था जगाई राष्ट्रिय एकता, सार्वभौमिकता, राजमुकुट र स्वतन्त्रताको रक्षा गर्ने, पञ्चायती व्यवस्था अनुकूल आफ्नो अधिकार र कर्तव्यप्रति सजग र सक्रिय रहने नागरिक तयार गर्ने, आवश्यक प्राविधिक दक्षताको विकास गर्ने, विद्यार्थीलाई नैतिक, परिश्रमी र स्वावलम्बी तुल्याउने, उनीहरूको सिर्जनात्मक प्रवृत्तिको विकास गरिदिने, राष्ट्रभाषा, संस्कृति, साहित्य आदिको संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने उद्देश्य लिएको छ ।

यी लक्ष्य अनुरूपका विद्यार्थीहरू तयार गर्नका लागि विद्यार्थीहरूको क्षमता र स्तर अनुकूल उपयुक्त पाठ्यपुस्तकहरूको नितान्त आवश्यकता पर्दछ । पाठ्यक्रमको सफलता पाठ्यपुस्तकमा नै आधारित भएकोले पाठ्यपुस्तकहरूलाई सकभर अपेक्षित ढङ्गका बनाउन खोजिएको छ ।

श्री ५ को सरकारको शिक्षानीति अनुकूल वैज्ञानिक ढङ्गबाट प्राथमिक कक्षाका बालबालिकाहरूका लागि पाठ्यपुस्तकहरू तयार गर्ने अभिप्रायले स्थापना भएको जनक शिक्षा सामग्री केन्द्रबाट हाल श्री ५ को सरकारको राष्ट्रिय शिक्षा योजना, २०२८ अनुसार माध्यमिक तहसम्मका पाठ्यपुस्तकहरू तयार गराइने व्यवस्था भएको छ । प्रमुख विषयका सबै पाठ्य-पुस्तकहरू लेखाउने र छपाउने, यी पाठ्यपुस्तक तथा अन्य शिक्षण सामग्रीहरू नेपाल अधिराज्यका सम्पूर्ण शिक्षण संस्थाहरूमा बिक्री वितरण गर्ने र पाठ्यपुस्तकहरूका उन्नतिका लागि अनुसन्धान-कार्यलाई प्रोत्साहित गर्दै लैजाने यस केन्द्रका मुख्य उद्देश्यहरू हुन् । यिनै उद्देश्यानुरूप यो पुस्तक लेख्ने काम भएको हो ।

गणित कक्षा एक सर्वप्रथम २०२८ सालमा प्रकाशित भएको हो र पछि २०२९ मा केन्द्रद्वारा नै संशोधन भै (दोस्रो संस्करणदेखि) प्रकाशित गर्ने कार्य भयो । हाल श्री ५ को सरकारले पाठ्यपुस्तकहरूको पुनः परिमार्जन गर्न आवश्यक ठानेकोले शिक्षा मन्त्रालयको आयोजना र निर्देशनमा शिक्षाविद्हरूको परिमार्जन उप–समिति गठन भै उक्त उप–समितिद्वारा २०३६ को यस संस्करणदेखि गणित कक्षा एकमा व्यापक रूपमा संशोधनका साथ परि-मार्जित पाण्डुलिपि पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक तथा निरीक्षण विकास केन्द्रबाट प्राप्त गरी प्रकाशित गरिएको छ ।

यस पुस्तकलाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउँदै लैजाने काममा शिक्षाविद्हरूको सल्लाह र सुझाउको यो केन्द्र हार्दिक स्वागत गर्दछ ।

श्री ५ को सरकारको पूर्ण स्वामित्व भएको

जनक शिक्षा सामग्री केन्द्र लिमिटेड

विषय सूची

१.	पूर्व सङ्ख्या क्रियाकलाप	१
२.	सङ्ख्या र अङ्क	४
३.	क्रममा मिलेका सङ्ख्या	१२
४.	क्रममा मिलेका सङ्ख्या	३६
५.	शून्यको ज्ञान	४५
६.	जोड विधिबाट गुनाको धारणा	४८
७.	दशको ज्ञान	५५
८.	जोड विधिबाट पहाडाको ज्ञान	७२
९.	भिन्नको ज्ञान	८१
१०.	नाप	८५
११.	ज्यामितीय परिचय	९२

१. पूर्व सङ्ख्या क्रियाकलाप

१. वातावरणमा पाइने वस्तुहरू

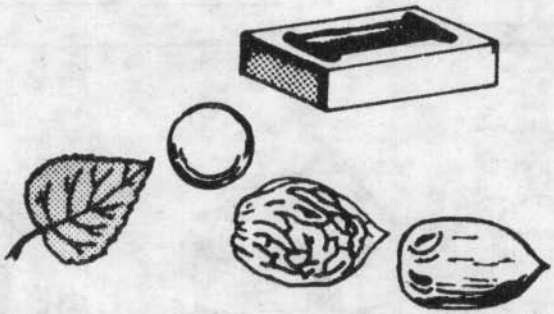

२. वस्तुको वर्गीकरण

(१)

(२)

(३)

(४)

(५)

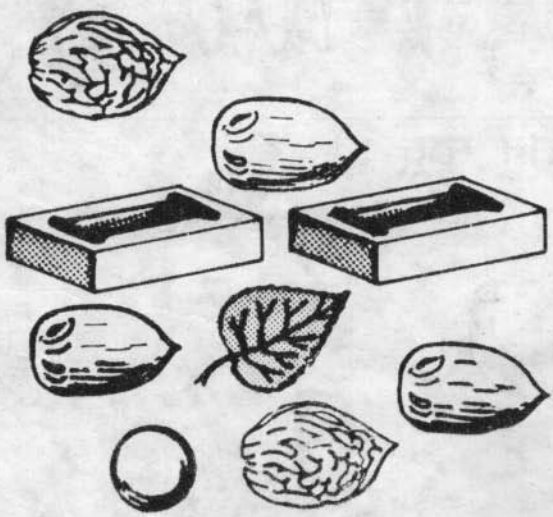

(३) आकार प्रकार अनुसार तुलना :

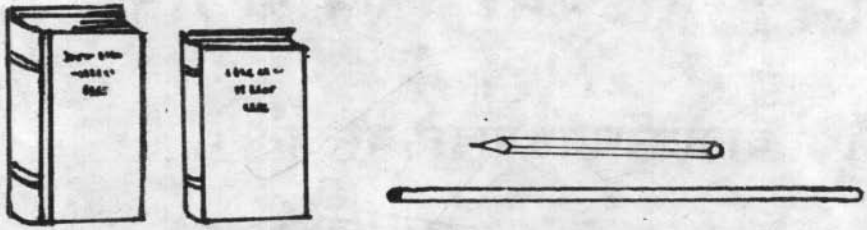

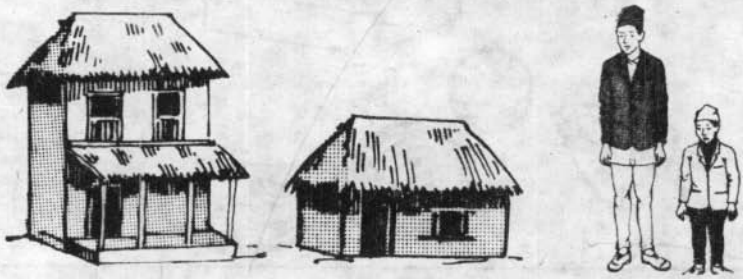

४.

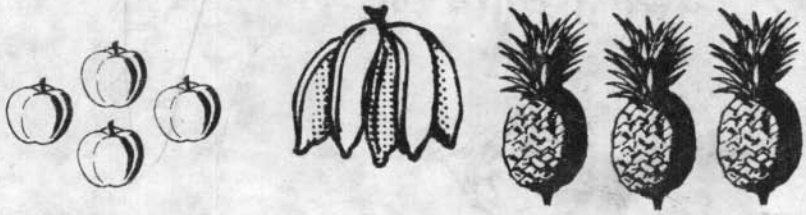

५. समान समूह :

नोटः– यस पृष्टको पूर्व सङ्ख्या क्रियाकलाप शिक्षकहरूद्वारा विद्यार्थीहरूलाई गर्न लगाउन दिइएको छ । यस्तै किसिमले अरू क्रियाकलाप पनि गर्न लगाउने ।

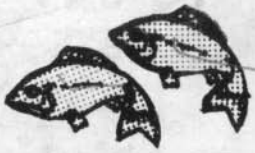

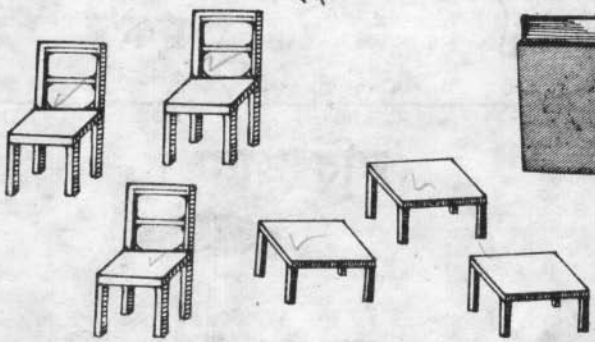

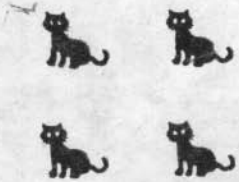

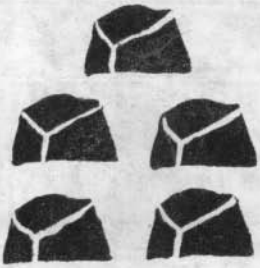

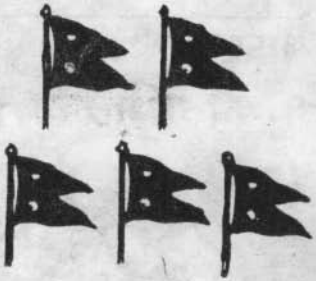

२. सङ्ख्या र अङ्क

१
एक

जति मानिस

१
एक

उति छाता

१
एक

लेख्ने काइदा

१ १ १ १ १

अभ्यास एक

१. कोठाभित्रको चित्रको सङ्ख्या अङ्कमा लेख :

(क)

(ख)

(ग)

(घ)

(ङ)

(च)

२. (क) बानरको कति ओटा पुच्छर हुन्छ ?

(ख) कुकुरको पुच्छर कति ओटा छन् ?

(ग) तिम्रो हातमा कति ओटा गणितको किताब छ ?

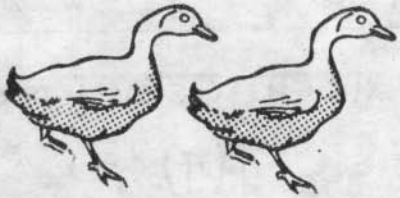

२
दुई

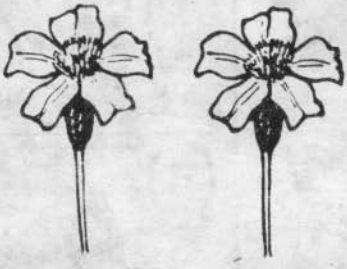

नोटः १. सङ्ख्याहरूको ज्ञान गराउँदा वस्तुहरूको प्रयोग गर्ने ।

२ प्रत्येक शाब्दिक प्रश्नहरू शिक्षकले पढेर विद्यार्थीहरूलाई सम्झाई उनीहरूबाट जवाफ लिने ।

लेख्ने काइदा

२ २ २ २ २

अभ्यास दुई

१. धेरै कुन हो ? भन :

१
एक

२
दुई

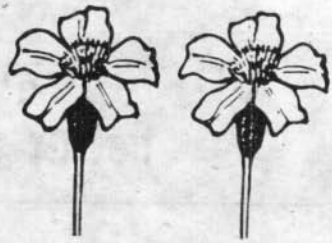

२. कोठाभित्रको चित्रको सङ्ख्या अङ्कमा लेख :

(क)

(ख)

(ग)

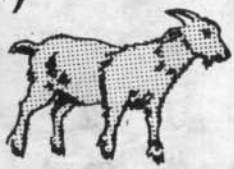

(घ)

(ङ)

(च)

३. (क) तिम्रो कान कति ओटा छन् ?

(ख) गाईको कति ओटा सिङ हुन्छन् ?

(ग) १ पछिको अङ्क कुन हो ?

(घ) १ र २ मा कुन ठूलो छ ?

३

तीन

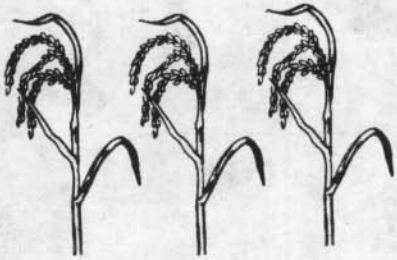

३

तीन

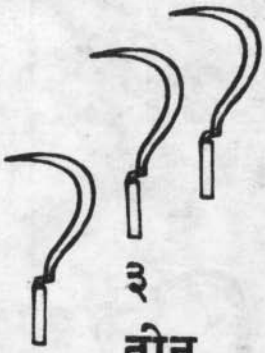

३

तीन

लेखने काइदा

३ ३ ३ ३ ३

अभ्यास तीन

१. धेरै कुन हो ? भन:

(क) 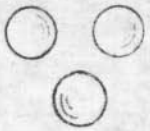

३

(ख)

२

(ग)

१

२. कोठाभित्रका चित्रको सङ्ख्या अङ्कमा लेख :

(क)

(ख)

(ग) 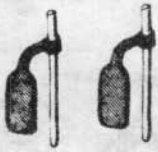

(घ)

(ङ)

(च)

३. (क) त्रिशूलको कति ओटा चुच्चाहरू हुन्छन् ?

(ख) २ पछिको अङ्क कुन हो ?

(ग) २ र ३ मा कुन ठूलो छ ?

(घ) १ र ३ मा ठूलो कुन हो ?

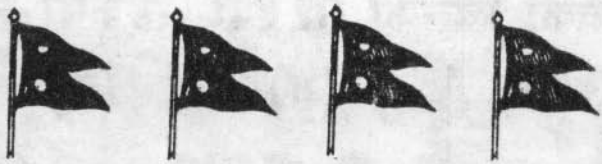

४
चार

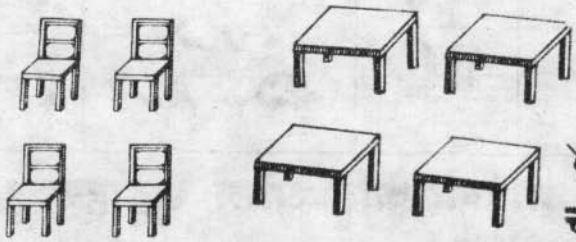

४
चार

४
चार

लेख्ने काइदा

४ ४ ४ ४ ४

अभ्यास चार

१. धेरै कुन हो ? भन :

(क) (ख) (ग) (घ)

२ १ ४ ३

२. कोठाभित्रको चित्रको सङ्ख्या अङ्कमा लेख :

(क)

(ख)

(ग)

(घ)

३. (क) गाईको कति ओटा खुट्टाहरू हुन्छन् ?

(ख) ३ पछिको अङ्क कुन हो ?

(ग) ३ र ४ मा कुन ठूलो छ ?

(घ) २ र ४ मा ठूलो कुन हो ?

५

पाँच

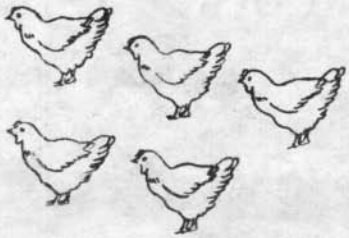

५

पाँच

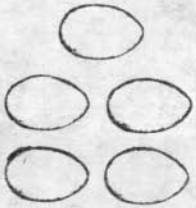

५

पाँच

लेख्ने काइदा

५ ५ ५ ५ ५

अभ्यास पाँच

१. धेरै कुन हो ? भन :

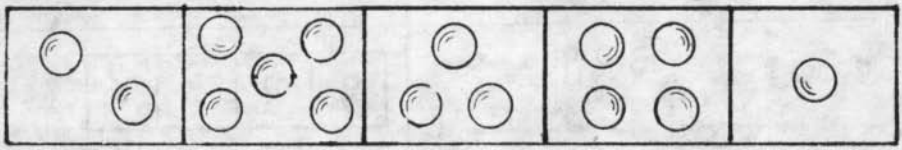

२ ५ ३ ४ १

---

२. कोठाभित्रको चित्रको सङ्ख्या अङ्कमा लेख :

(क)

(ख)

(ग)

(घ)

---

३. (क) तिम्रो दायाँ हातमा कति ओटा औंलाहरू छन् ?

(ख) ४ पछिको अङ्क कुन हो ?

(ग) ४ र ५ मा कुन ठूलो छ ?

(घ) ३ र ५ मा ठूलो कुन हो ?

३. क्रममा मिलेका सङ्ख्या

(क) एउटा थपेर :

१२१ → १, → २	१ २
२२१ → ३	१ २ ३
३२१ → ४	१ २ ३ ४
४२१ → ५	१ २ ३ ४ ५

(ख) एउटा कम गरेर :

५	४
४	३
३	२
२	१

अभ्यास छ

१. कोठाभित्रको चित्रको सङ्ख्या अङ्कमा लेख :

(क) 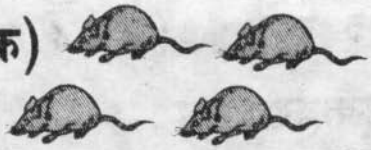

(ख)

(ग)

(घ) 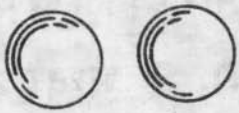

२. गन र भन :

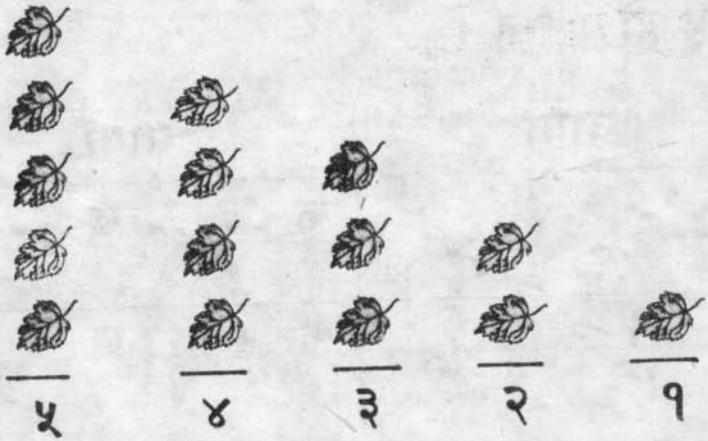

३. कुन ठूलो छ ? भन :

(क) २ र १ (ख) २ र ३ (ग) १ र ४

(घ) ४ र ५ (ङ) ३ र ५ (च) ४ र ३

४. अ. एकभन्दा ठूला अङ्कहरू भन :

(क) [१] (ख) [२] (ग) [५] (घ) [४] (ङ) [३]

आ. २ भन्दा ठूला अङ्कहरू लेख :

(क) [१] (ख) [४] (ग) [५] (घ) [२] (ङ) [३]

५. १ देखि ५ सम्मको अङ्कलाई सफासँग लेख र पढ ।

जोडको ज्ञान

बायाँको दुइटा समूह बराबर दायाँको कुन समूह हो ? भन ।

दायाँ	बायाँ
१.	क ख
२. 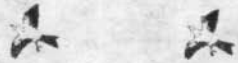	क ख

३.	क ख
४.	क ख
५. 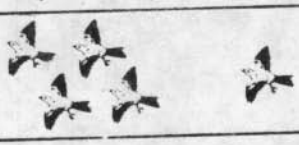	क ख

जोडफल ५ सम्म

१. तलका गुच्चाहरू गन । अब कति भयो ?

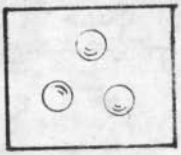

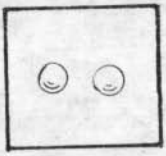

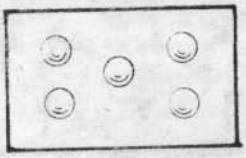

३ र २ ५

२. कतिमा कति थपियो ? अब कति भयो ?

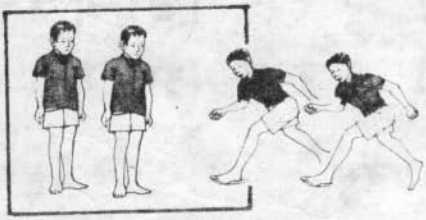

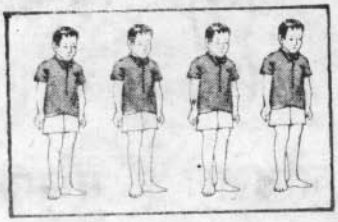

२ र २ ४

३. १ र २ ३ ४. १ र ३ ४

अभ्यास सात

जोडेर भन :

१.

(क)

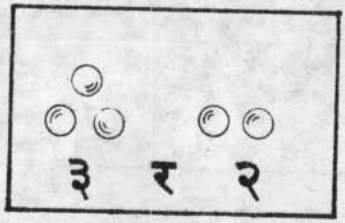

(ख)

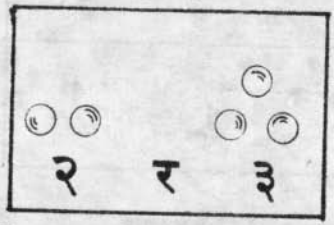

(ग)

(घ)

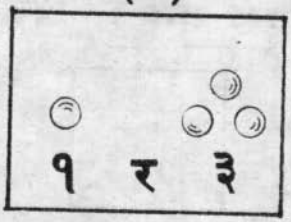

(ङ)

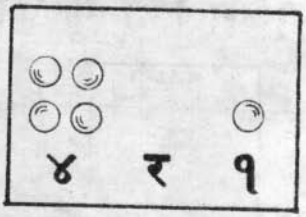

२. जोड र लेख :

(क) १ र २ (ख) २ र ३ (ग) २ र २

(घ) ३ र २ (ङ) २ र १ (च) १ र ३

(छ) ३ र १ (ज) १ र ४ (झ) ४ र १

जोडफल ५ सम्मका तथ्यहरू

(क) १ र १

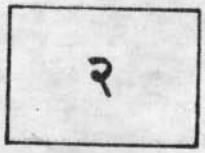

(ख) १ र २ | ३
२ र १ | ३

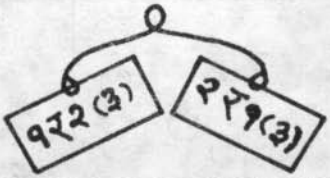

(ग) १ र ३ | ४
३ र १ | ४

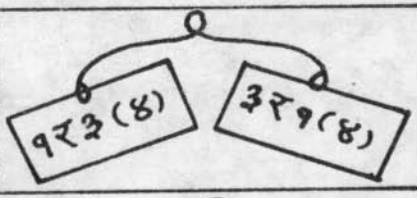

(घ) १ र ४ | ५
४ र १ | ५

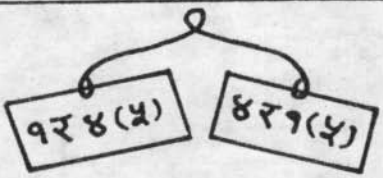

(ङ) २ र ३ | ५
३ र २ | ५

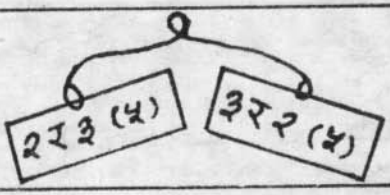

जोड र बराबरका चिनोहरू गन :

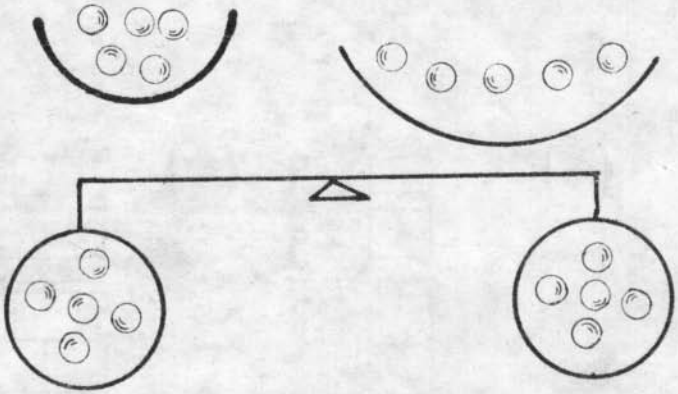

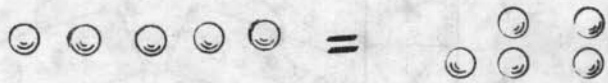

२ + ३ = ५

३ + २ = ५

दुई वा दुई भन्दा बढी सङ्ख्याहरू जोड्दा जोड चिनो + प्रयोग गरिन्छ ।

जोड

उदाहरण :

१. (क)

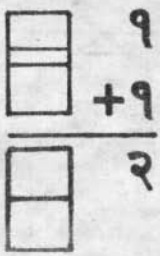

१
+१
२

(ख)

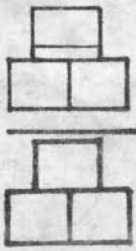

१
+२
३

२. (क) ☐ + ☐ ☐☐

१ + १ = २

(ख)

☐ + ☐☐ = ☐☐☐

१ + २ = ३

अभ्यास आठ

जोड र कालो पाटीमा लेख :

१. (क) २ (ख) २ (ग) २ (घ) ३ (ङ) ४

+१ +२ +३ +२ +१

२. (क) १+२ (ख) १+३ (ग) १+४

(घ) ३+२ (ङ) २+२

३. मनैले जोडेर भन :

(क) १ (ख) २ (ग) १

+२ +२ +३

(घ) १ + ३ (ङ) २+३ (च) ४ + १

४. जम्मा कति ? भन :

(क) १ ओटा किताब र २ ओटा किताब ?

(ख) २ ओटा कलम र ३ ओटा कलम ?

(ग) ३ ओटा गुच्चा र २ ओटा गुच्चा ?

(घ) ४ ओटा कुखुरा र १ ओटा कुखुरा ?

(ङ) २ ओटा सीसा-कलम र २ ओटा सीसा-कलम ?

घटाउको ज्ञान

(क)

३ मा २ गयो

१ बाँकी

(ख)

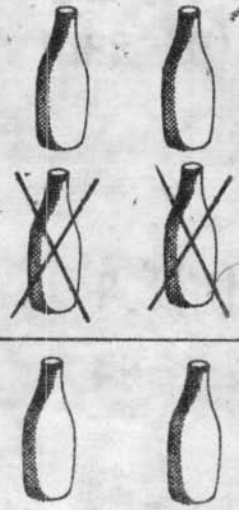

४ मा २ गयो

२ बाँकी

(ग)

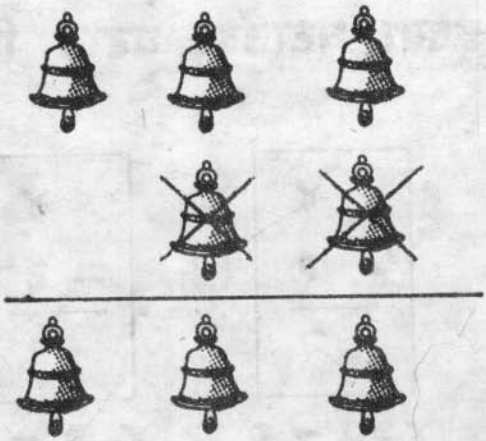

५ मा २ गयो

३ बाँकी

घटाउ चिनोको प्रयोग :

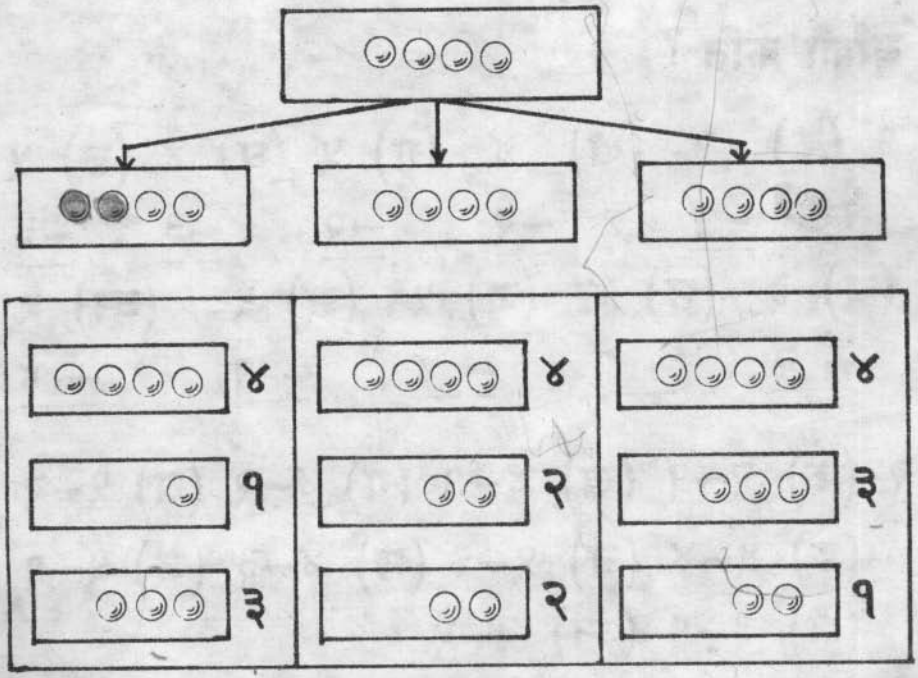

ठूलोबाट सानो सङ्ख्या घटाउँदा घटाउ चिनो प्रयोग गरिन्छ ।

(क)

४	४	४
− १	− २	− ३
३	२	१

(ख) ४−१ = ३ ४−२ = २ ४−३ = १

अभ्यास गौ

बाँकी कति ?

१. (क) २ (ख) ४ (ग) ५ (घ) ४ (ङ) ५
−१ −२ −२ −३ −३

(च) ३ (छ) ४ (ज) ५ (झ) ५ (ञ) ५
− २ − १ − ४ − १ − ४

२. (क) २−१ (ख) ४−१ (ग) ४−२ (घ) ५−२
(ङ) ५−४ (च) ५−३ (छ) ४−३ (ज) ५−१
(झ) ३−१ (ञ) ३−२

३. मनमनै घटाएर भन :

(क) २ (ख) ३ (ग) ४ (घ) ४ (ङ) ५
−१ −२ −३ −२ −३

(च) ३−१ (छ) ३−२ (ज) ४−३ (झ) ४−२

(ञ) ५−२

४. (क) २ ओटा कलमहरू । एउटा हरायो । बाँकी कति ?

(ख) ४ ओटा खरी । २ ओटा सकियो । कति बच्यो ?

(ग) ३ ओटा सेल । २ ओटा खायो । कति रह्यो ?

(घ) ४ ओटा चल्ला । ३ ओटा मरयो । कति बच्यो ?

(ङ) ५ ओटा अम्बा ।२ ओटा भाइले खायो । कति बच्यो ?

५. (क) ३ मा १ घटाएर आउने सङ्ख्या कुन हो?

(ख) ४ बाट २ घटाए कुन सङ्ख्या आउँछ ?

(ग) ५ ओटामा २ ओटा घटाए कति बाँकी हुन्छ ?

(घ) ३ ओटामा १ ओटा हराए बाँकी कति होला ?

६/६

६/६

लेखने काइदा

अभ्यास दश

१. चित्रको सङ्ख्या गनी अङ्कमा भन :

(क)

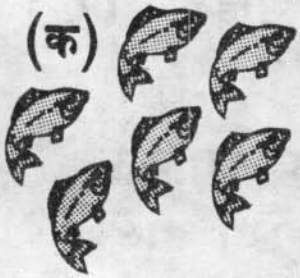

(ख)

(ग)

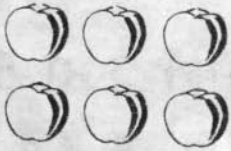

२. पुतलीका सङ्ख्या गनी अङ्कमा लेख :

(क)

(ख) 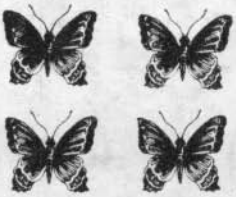

(ग)

(घ) 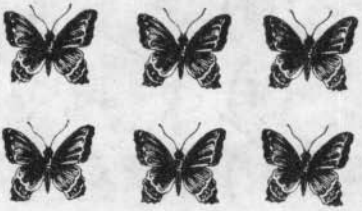

जोड

उदाहरण :

१. (क) ५ + १ = ६ (ख) ४ + २ = ६

२. (क) २ + ३ = ५

(ख) ३ + ३ = ६

अभ्यास एघार

कालो पाटीमा सारी जोड :

१. (क) १ + २ (ख) २ + ३ (ग) ३ + १ (घ) २ + २ (ङ) ४ + २

नोट : १ देखि ५ सम्मको अङ्क चिन्ह, पढ्न र लेख्न जानी सकेपछि मात्र अङ्क ६ देखिको ज्ञान दिने ।

(च) २ (छ) ४ (ज) ३ (झ) १ (ञ) ५

+ ४ + १ + २ + ३ + १

२. (क) १ + २ (च) ३ + २

(ख) २ + ३ (छ) २ + ४

(ग) २ + २ (ज) १ + ४

(घ) १ + ३ (झ) ५ + १

(ङ) २ + १ (ञ) ४ + २

३. (क) ४ पछिको सङ्ख्या कुन हो ?

(ख) ३ मा १ थपेर आउने सङ्ख्या भन ।

(ग) ५ मा १ जोडेर आउने सङ्ख्या कुन हो ?

(घ) ३ मा ३ थपे कुन सङ्ख्या आउँछ ?

घटाउ

उदाहरण

१. (क) ५ (ख) ६

− १ − २

[४] [४]

२. (क) ६−१ = [५]

(ख) ५−२ = [३]

१. (क) ३ (ख) ४ (ग) ५ (घ) ६ (ङ) ४
$\underline{-१}$ $\underline{-३}$ $\underline{-२}$ $\underline{-१}$ $\underline{-२}$

(च) ६ (छ) ६ (ज) ६ (झ) ६ (ञ) ६
$\underline{-१}$ $\underline{-३}$ $\underline{-२}$ $\underline{-४}$ $\underline{-५}$

२. (क) ३–१ (च) ६–२
(ख) ४–१ (छ) ६–१
(ग) ५–३ (ज) ६–३
(घ) ६–४ (झ) ४–१
(ङ) ६–५ (ञ) ५–२

३. (क) ६ बाट १ घटाए कति हुन्छ ?
(ख) ६ बाट ३ घटाए कति होला ?
(ग) ६ अघिको अङ्क कुन हो ?

सात ओटा परेबा

जति

तारा सात

त्यति

ऋषि सात

लेख्ने काइदा

७ ७ ७ ७ ७

अभ्यास तेह्र

१. चित्रको सङ्ख्या गनी अङ्कमा भनः

(क)

(ख)

(ग)

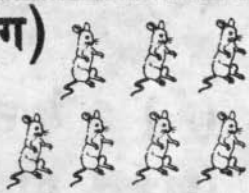

२. परेबाको सङ्ख्या अङ्कमा लेखः

(क)

(ख)

(ग)

(घ)

जोड

उदाहरण :

(१) (क) ६ (ख) ५ (२) (क) ६+१ = ७

+१ +२ (ख) ४+३ = ७

अभ्यास चौध

१. (क) २ (ख) ३ (ग) ४ (घ) ५ (ङ) ३

+३ +४ +२ +१ +३

(च) ६ (छ) ५ (ज) ४ (झ) २ (ञ) १

+१ +१ +३ +५ +६

२. (क) ४+१ (ङ) २+५ (ज) ३+३

(ख) ४+३ (च) ६+१ (झ) १+६

(ग) ५+२ (छ) ४+२ (ञ) १+४

(घ) ३+४

३. (क) ६ मा १ जोड्दा कति हुन्छ ?

(ख) ५ पछिको सङ्ख्या कुन हो ?

(ग) ६ पछि कुन सङ्ख्या आउँछ ?

(घ) २ र ५ को जोड कति हो ?

घटाउ

उदाहरण :

१. (क) ७ (ख) ७
−१ −३

२. (क) ७−२ = ५
(ख) ७−४ = ३

अभ्यास पन्ध्र

१. (क) ४ (ख) ५ (ग) ४ (घ) ३ (ङ) ६
−३ −४ −२ −१ −५

(च) ७ (छ) ७ (ज) ७ (झ) ७ (ञ) ७
−२ −३ −४ −५ −६

२. (क) ५−१ (ङ) ६−५ (ज) ७−२
(ख) ४−३ (च) ७−१ (झ) ७−४
(ग) ६−२ (छ) ७−३ (ञ) ७−५
(घ) ६−४

३. (क) ७ बाट १ घटाए कुन सङ्ख्या आउँछ ?
(ख) ७ अघिको सङ्ख्या भन।

(ग) ७ बाट २ घटाए कति हुन्छ ?

(घ) ७ ओटामा ६ ओटा हराए बाँकी कति होला ?

८

आठ

८

आठ

लेख्ने काइदा

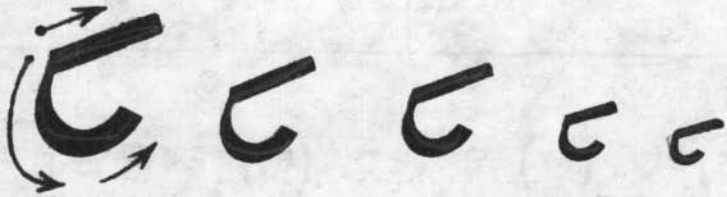

अभ्यास सोह्र

१. कोठाभित्रका चित्रका सङ्ख्या गनी भन :

(क)

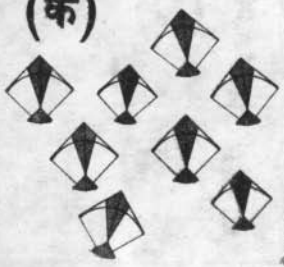

(ख)

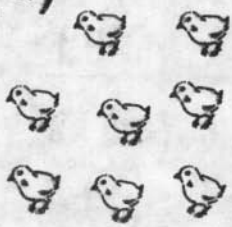

(ग)

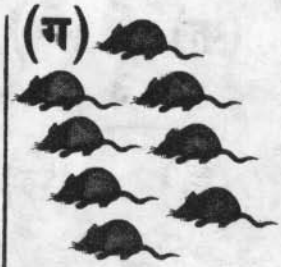

२. कोठाभित्रको चित्र सङ्ख्या अङ्कमा लेख :

(क)

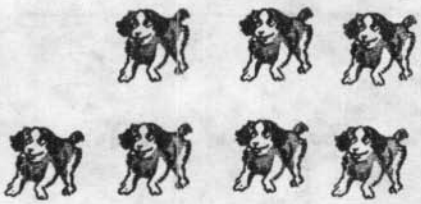

(ख)

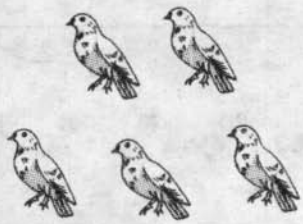

(ग)

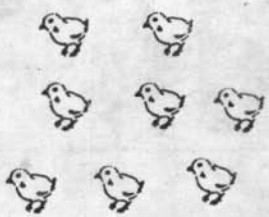

(घ)

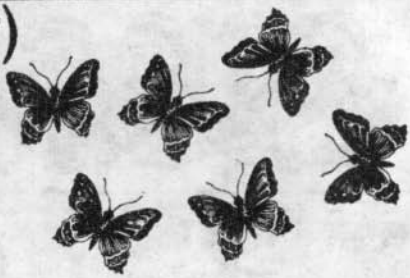

उदाहरण :

१. (क) ७ (ख) ६
+१ +२

२. (क) ६+२ = ८
(ख) ५+३ = ८

अभ्यास सत्र

१. (क) २ (ख) १ (ग) ३ (घ) ४ (ङ) ३
+३ +६ +१ +२ +४

(च) ७ (छ) ५ (ज) ४ (झ) ३ (ञ) १
+१ +३ +४ +५ +७

२. (क) ५+२ (ङ) ६+२ (ज) ३+४
(ख) २+३ (च) ६+२ (झ) ४+२
(ग) ५+१ (छ) ५+३ (ञ) १+६
(घ) ४+४

३. (क) ७ मा १ जोड्दा कति हुन्छ ?
(ख) ७ पछिको सङ्ख्या कुन हो ?
(ग) ६ मा २ जोड्दा कति हुन्छ ?
(घ) ४ मा ४ जोड्दा आउने अङ्क कुन हो ?

घटाउ

उदाहरणः

(१) (क) ८ (ख) ८
−१ −३

२. (क) ८−२ = [६]
(ख) ८−५ = [३]

अभ्यास अठार

१. (क) ४ (ख) ५ (ग) ६ (घ) ७ (ङ) ७
−२ −१ −३ −४ −१

(च) ८ (छ) ८ (ज) ८ (झ) ८ (ञ) ८
−२ −३ −४ −५ −७

२. (क) ४–१ (ङ) ८–६ (ज) ८–५

(ख) ५–४ (च) ८–१ (झ) ८–३

(ग) ६–५ (छ) ८–४ (ञ) ८–७

(घ) ७–३

३. (क) ८ बाट २ घटाए कति हुन्छ ?

(ख) ७ बाट १ घटाए कति हुन्छ ?

(ग) ८ अघिको सङ्ख्या कुन हो ?

(घ) ८ जनामा ४ जना गए कति बाँकी होला ?

९

नौ

जति

नौ ९

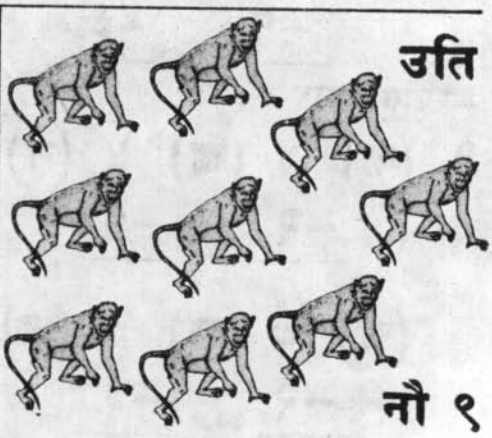

उति

नौ ९

लेख्ने काइदा

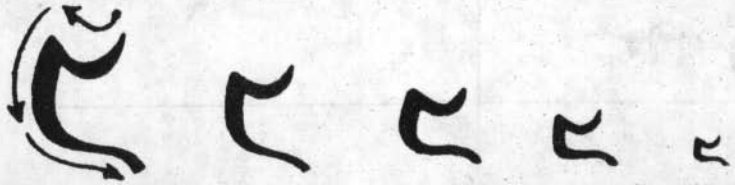

अभ्यास उन्नाइस

१. कोठाभित्रको चित्रका सङ्ख्या गनी मिल्ने अङ्क भन:

(क)

(ख)

(ग)

२. कोठाभित्रको चित्रको सङ्ख्या अङ्कमा लेख :

(क)

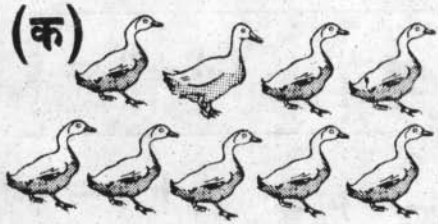

(ख)

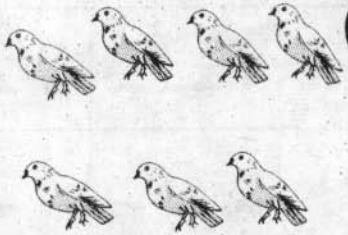

(ग)

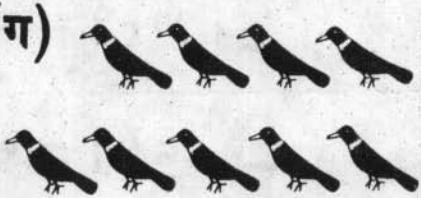

(घ)

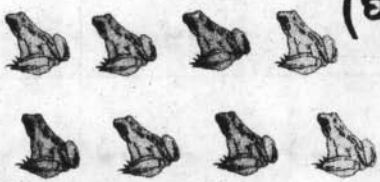

४. क्रममा मिलेका सङ्ख्या

क. १ थपेर

१	
१+१ = २	
२+१ = ३	
३+१ = ४	
४+१ = ५	
५+१ = ६	
६+१ = ७	
७+१ = ८	
८+१ = ९	

ख. १ कम गरेर

९

९–१ = ८

८–१ = ७

७–१ = ६

६–१ = ५

५–१ = ४

४–१ = ३

३–१ = २

२–१ = १

अभ्यास बीस

१. एकदेखि नौसम्म अङ्कमा लेख ।

२. १ देखि ९ सम्म अक्षरमा लेख ।

३. कुन ठूलो छ ? भन ।

(क) ७ र ५ (घ) ९ र ६ (छ) २ र ७

(ख) ६ र ८ (ङ) ५ र ८ (ज) ३ र ६

(ग) ७ र ९ (च) १ र ९

४. (क) ८ पछिको अङ्क कुन हो ?

(ख) ७ मा १ जोड्दा कति हुन्छ ?

(ग) ४ मा ५ जोडे कुन अङ्क आउँछ ?

(घ) १ मा ८ जोडेर आउने अङ्क कुन हो ?

५. कुन कुन कोठाका सङ्ख्याहरू क्रममा मिलेका छन् ? भन ।

(क)	(ख)	(ग)	(घ)	(ङ)
१	२	४	९	१
२	३	५	८	३
३	५	६	७	५
४	७	७	६	७
५	८	८	५	९

(च)

९
८
७
६
५
४
३
२
१

(छ)

१
२
३
४
५
६
७
८
९

(ज)

१
४
३
५
७
२
६
९
८

९ सम्म जोडफल आउने जोडका तथ्यहरू

१
+१

२

२
+१

३

१
+२

३

३ +१	२ +२	१ +३
४	४	४

४ +१	३ +२	२ +३	१ +४
५	५	५	५

५ +१	४ +२	३ +३	२ +४	१ +५
६	६	६	६	६

६ +१	५ +२	४ +३	३ +४	२ +५	१ +६
७	७	७	७	७	७

७ +१	६ +२	५ +३	४ +४	३ +५	२ +६	१ +७
८	८	८	८	८	८	८

८ +१	७ +२	६ +३	५ +४	४ +५	३ +६	२ +७	१ +८
९	९	९	९	९	९	९	९

अङ्कहरूको ठाडो र तेर्सो जोड

१. (क)

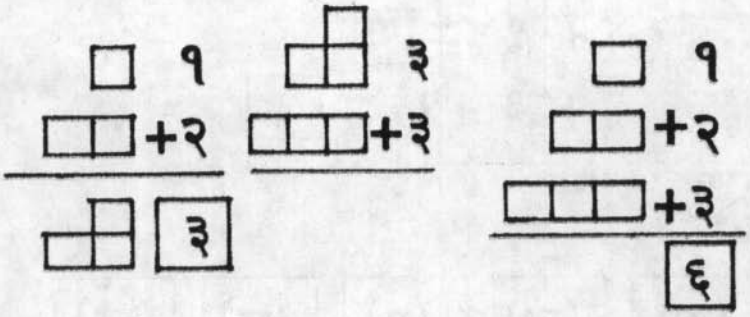

(ख)

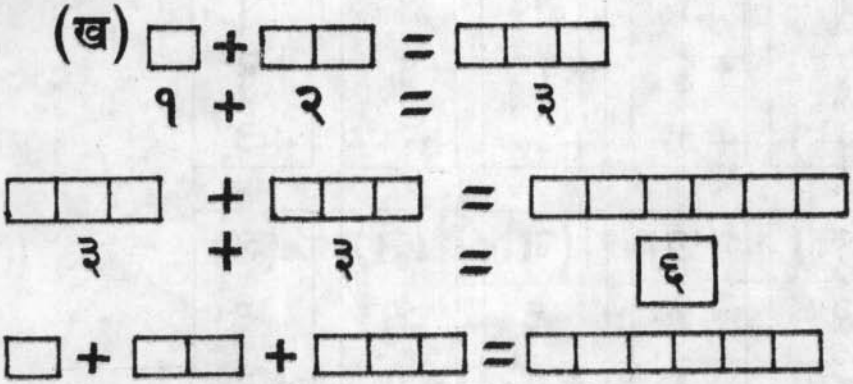

(क)

		१
१	४	+३
+३	+५	+५
४	९	९

(ख)

१
+२
+३
+२
८

(ग) १ + ३ = ४ (घ) २+१+२+३ = ८

४ + ५ = ९

१ + ३ +५ = ९

अभ्यास एक्काइस

जोड

१.

(क)	(ख)	(ग)	(घ)	(ङ)
१	२	१	४	१
+२	+४	+४	+१	+२
+३	+३	+३	+२	+३

(च)	(छ)	(ज)	(झ)	(ञ)
२	५	६	१	१
+४	+३	+१	+५	+३
+२	+१	+२	+१	+२
			+२	+२

२.(क) १+३+३ (ख) २+४+१ (ग) २+१+५

(घ) ३+५+१ (ङ) ६+१+२ (च) ३+१+४

(छ) ७+१+१ (ज) ४+१+२ (झ) ३+१+२+०

३. जम्मा कति ?

१. २ ओटा कलम र ४ ओटा कलम ?

२. ४ ओटा बिस्कुट र ३ ओटा बिस्कुट ?

३. ३ ओटा सुन्तला र ५ ओटा सुन्तला ?

४. ६ ओटा पाटी र २ ओटा पाटी ?

५. २ ओटा अम्बा र ७ ओटा अम्बा ?

घटाउ

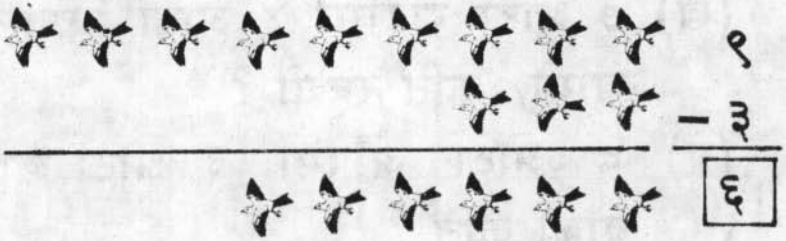

उदाहरण :

१. (क) ७ (ख) ९

$$\begin{array}{r} 7 \\ -2 \\ \hline \boxed{5} \end{array} \qquad \begin{array}{r} 9 \\ -5 \\ \hline \boxed{4} \end{array}$$

२. (क) ६–३ = $\boxed{३}$

(ख) ८–२ = $\boxed{६}$

अभ्यास बाइस

१ (क)

$$\begin{array}{r} 3 \\ -1 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 6 \\ -2 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 9 \\ -3 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 7 \\ -4 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 8 \\ -5 \\ \hline \end{array}$$

(ख) ८ ९ ७ ६ ५
−४ −४ −३ −२ −४

२.(क) ४−१ (ख) ६−४ (ग) ८−५
(घ) ९−४ (ङ) ९−७ (च) ७−३

३. (क) ६ ओटा मेचमा २ ओटा भाँचियो, कति बच्यो ?

(ख) ७ ओटा रोटीमा ४ ओटा बिरालोले खायो, कति रह्यो ?

(ग) ८ ओटा आँपमा ३ ओटा खायो, बाँकी कति ?

(घ) ७ ओटा सेलमा ५ ओटा साथीले खायो, कति बाँकी रह्यो ?

(ङ) ९ ओटा गुच्चामा ७ ओटा हरायो, कति बच्यो ?

५. शून्यको ज्ञान

(क)

४

−१

३

चारबाट १ घटाउँदा

४

−२

२

चारबाट २ घटाउँदा

४

−३

१

चारबाट ३ घटाउँदा

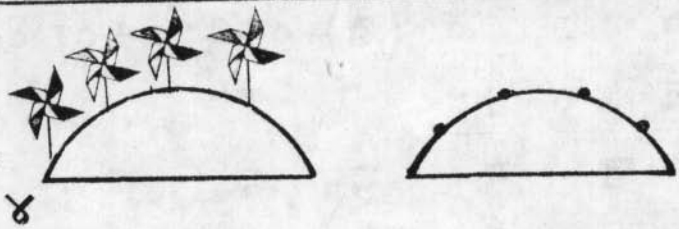

४

−४

०

(ख)

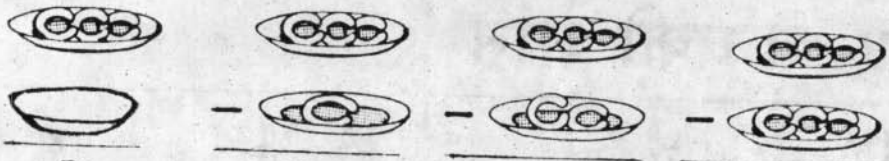

३ ३–१, ३–२, ३–३

उदाहरण :

(क) ३ ३ ३
−१ −२ −३
२ १ ०

(ख) ० ४ ०
+२ +० +९
२ ४ ९

(ग) ५ ७ ९
−० −० −०

अभ्यास तेइस

१. जोड

(क) ० ७ ०
+६ +० +८

(ख) ०+९; ८+०; ०+७

२.

क	ख	ग	घ	ङ	च	छ
६	६	६	६	६	५	८
−५	−४	−३	−२	−१	−५	−८

३. (क) ७–४ (ख) ७–५ (ग) ७–६

(घ) ७–७ (ङ) ७–० (च) ८–०
(छ) ९–०

४. (क) दुई ओटा आँपमा दुइटै खाए बाँकी कति?
(ख) तीन ओटा बिस्कुटमा तीन ओटै नखाए कति बाँकी हुन्छ ?

६. जोड विधिबाट गुनाको धारणा

(१) २ । २ जोडी गन्ने

	= २
	२+२ = ४
	४+२ = ६
	६+२ = ८

क २			
ख २	२ र २	२ र २ र २	२ र २ र २ र २
ग २	२+२=४	२+२+२=६	२+२+२+२ = ८
घ २	२ओटा२=४	३ ओटा २=६	४ ओटा २ = ८
ङ २	२को दोबर ४	२ को तेबर ६	२ को चौबर ८

अभ्यास चौबीस

(१) २ । २ का जोडी कति छन् ? भन।

क

ख

ग

घ

(२) २ । २ को क्रममा गनेर भन ।

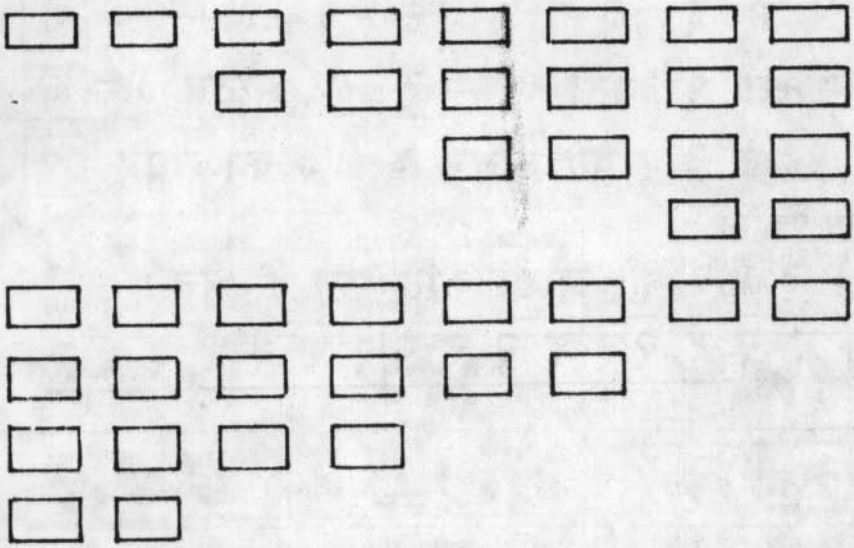

(१)

३

३ । ३ जोडी गन = ३

३ + ३

= ६

३ + ३ + ३ = ९

(२) क

ख ३ ३ र ३ = ६ ३ र ३ र ३ = ९

ग ३ ३ + ३ = ६ ३ + ३ + ३ = ९

घ १ ओटा ३ = ३ २ ओटा ३ = ६

ङ ३ २ को दोबर ४ ३ को तेबर ९

अभ्यास पच्चीस

(१) ३ । ३ को जोडी कति छन् ? भन ।

क

ख

ग

(२) त्रीपाईका खुट्टाहरू ३।३ को क्रमले गन ।

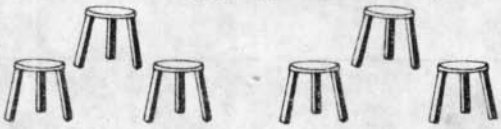

बिक्रीका लागि होइन । यो पुस्तक श्री ५ को सरकार, युनिसेफ र नारगडको संयुक्त आयोजना अन्तर्गत निःशुल्क वितरण गरिएको हो । कृपया पुस्तकको राम्रो जतन गर्नु होला । यो पुस्तक पछि विद्यालयमा फर्काउनुपर्ने छ ।

(३) ३।३ को क्रममा गन र लेख ।

(क)

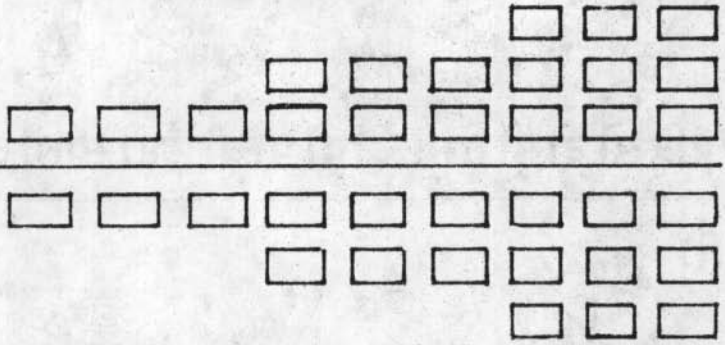

(ख)

क्रमात्मक सङ्ख्या

१.

(क)

(ख) पहिलो दोस्रो तेस्रो चौथो पाँचौं

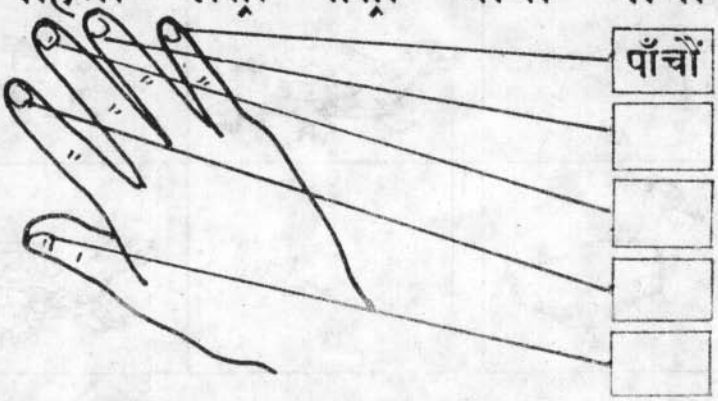

(ग)

पहिलो दोस्रो तेस्रो चौथो पाँचौ छैटौं सातौं आठौं नवौं

१.

पहिलो दोस्रो तेस्रो चौथो पाँचौं

माथिका चित्र हेर । तल दिएका चित्रहरू कुन क्रममा छन् ? भन ।

(क)

(ख)

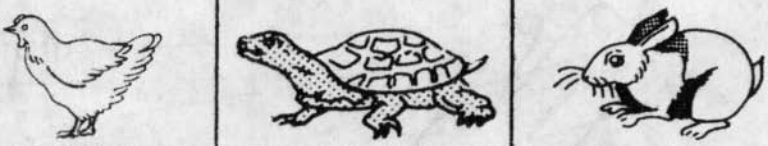

(ग)

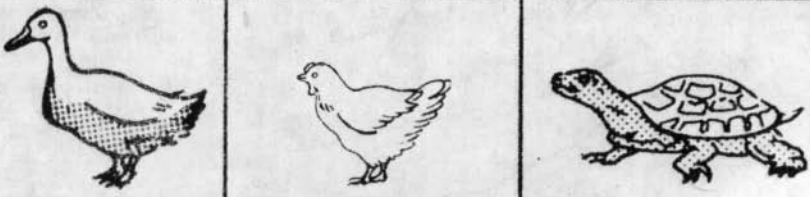

२.

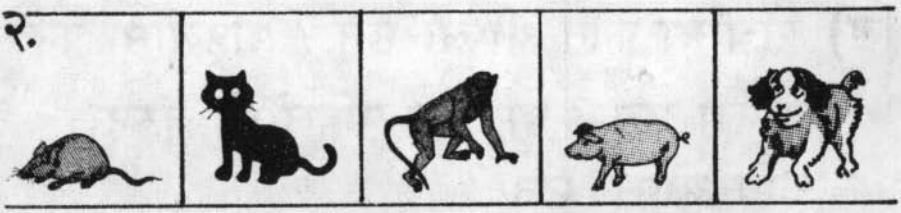

पहिलो दोस्रो तेस्रो चौथो पाँचौं

माथिको चित्र हेर। तल दिएका चित्रहरू कुन क्रममा पर्छ लेख।

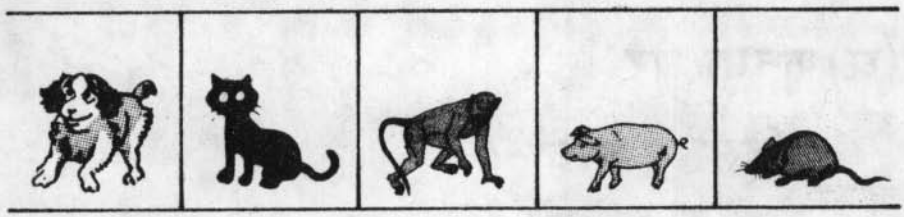

३.

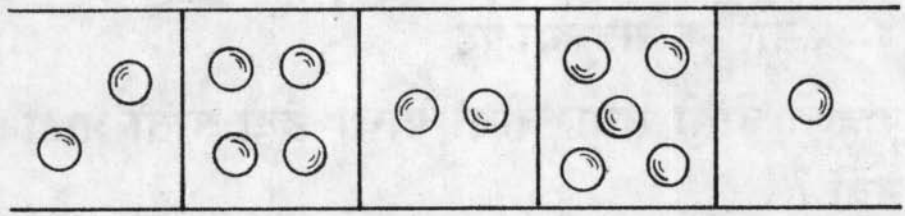

पहिलो दोस्रो तेस्रो चौथो पाँचौं

(क) पहिलोमा कति थोप्ला छन् ? दोस्रोमा कति थोप्ला छन् ? पहिलो र दोस्रोमा जम्मा कति थोप्ला छन् ?

(ख) पाँचौंमा कति थोप्ला छन् ? पहिलोमा कति थोप्ला छन् ? पाँचौं र पहिलोमा जम्मा कति थोप्ला छन् ?

(ग) दोस्रोमा कति थोप्ला छन् ? चौथोमा कति थोप्ला छन् ? दोस्रो र पहिलोमा जम्मा कति थोप्ला छन् ?

(घ) कुनमा धेरै ?

पहिलो र पाँचौं ?

दोस्रो र पहिलो ?

४. क्रमात्मक सङ्ख्या पढ

पहिलो दोस्रो तेस्रो चौथो पाँचौं छैटौं सातौं आठौं नवौं ?

७. दशको ज्ञान

नौ + एक = एक दश

९ + १ = १०

एक दश १०

२ तालिकाबाट दुई सङ्ख्याको जोड एक दश १०

० ० ० ० ० ० ० ० ० ० / ९ + १ / ० = १ दश १०

० ० ० ० ० ० ० ० / ८ + २ / ० ० = १ दश १०

० ० ० ० ० ० ० / ७ + ३ / ० ० ० = १ दश १०

० ० ० ० ० ० / ६ + ४ / ० ० ० ० = १ दश १०

० ० ० ० ० / ५ + ५ / ० ० ० ० ० = १ दश १०

० ० ० ० / ४ + ६ / ० ० ० ० ० ० = १ दश १०

० ० ० / ३ + ७ / ० ० ० ० ० ० ० = १ दश १०

० ० / २ + ८ / ० ० ० ० ० ० ० ० = १ दश १०

० / १ + ९ / ० ० ० ० ० ० ० ० ० = १ दश १०

१. थुप्रो, माला, मुठा, झुण्ड, बथान कति कतिका छन् ? गनेर भन।

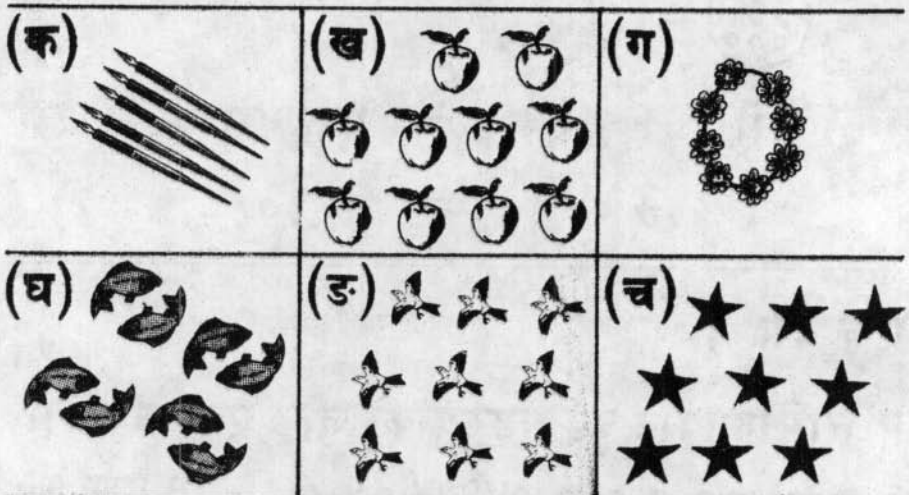

२. कुन दुई थुप्रो मिलाउँदा (१ दश) १० को थुप्रो बन्छ ? लेख।

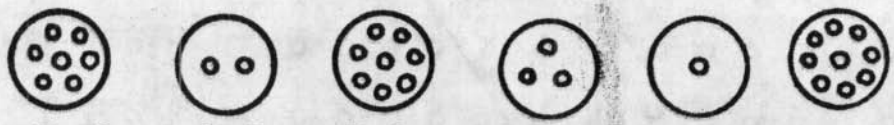

पहिलो दोस्रो तेस्रो चौथो पाँचौं छैटौं

३. पढ र लेख।

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
एक	दुई	तीन	चार	पाँच	छ	सात	आठ	नौ	दश

४. कुन कुन थुप्रो मिलाउँदा(१ दश)१० को थुप्रो बन्छ लेख ।

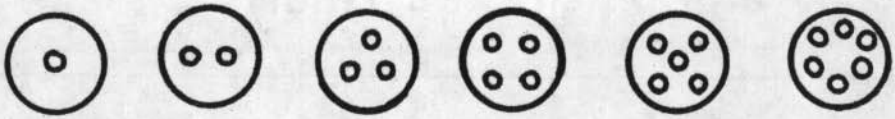

पहिलो दोस्रो तेस्रो चौथो पाँचौं छैटौं

सङ्ख्या र अङ्कका स्थानमान

१ दशको १० (दश)

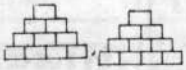

२ दशको २० (बीस)

---

३ दशको ३० (तीस)

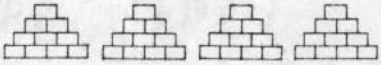

४ दशको ४० (चालीस)

---

५ दशको ५० (पचास)

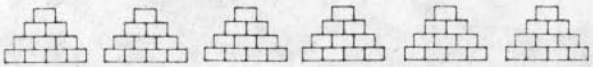

६ दशको ६० (साठी)

---

७ दशको ७० (सत्तरी)

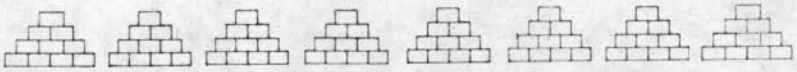

८ दशको ८० (असी)

---

९ दशको ९० (नब्बे)

अभ्यास अठ्ठाइस

चित्रसँग मिल्ने सङ्ख्या भन :

(क)

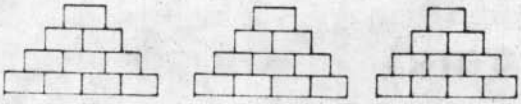

२०

(ख)

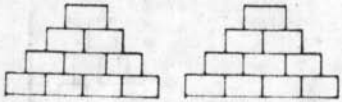

४०

(ग)

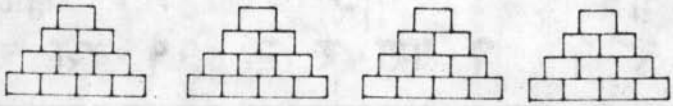

३०

१

एक दश र एकाई

एक दश र एकाई

१ दश र २ एक

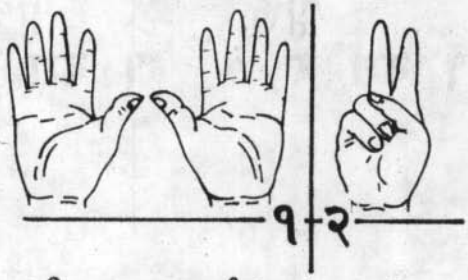

१ दश र १

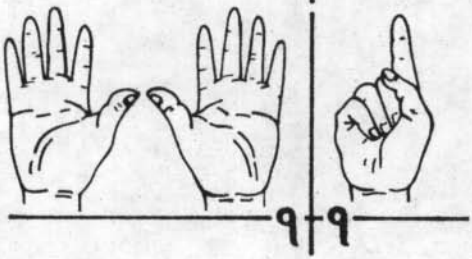

१ दश

२.

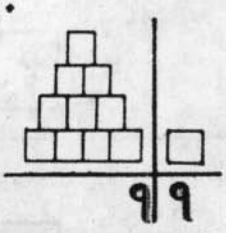

१ दश र १

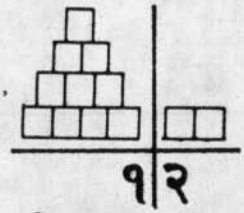

१ दश र २

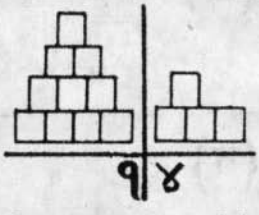

१ दश र ४

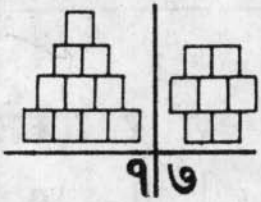

१ दश र ७

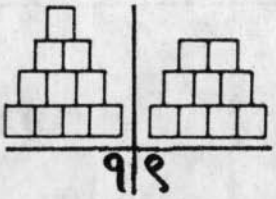

१ दश र ९

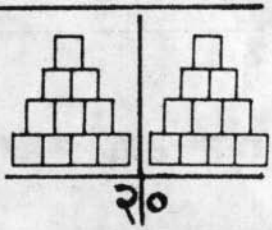

२ दश

सयसम्मको सङ्ख्याको ज्ञान

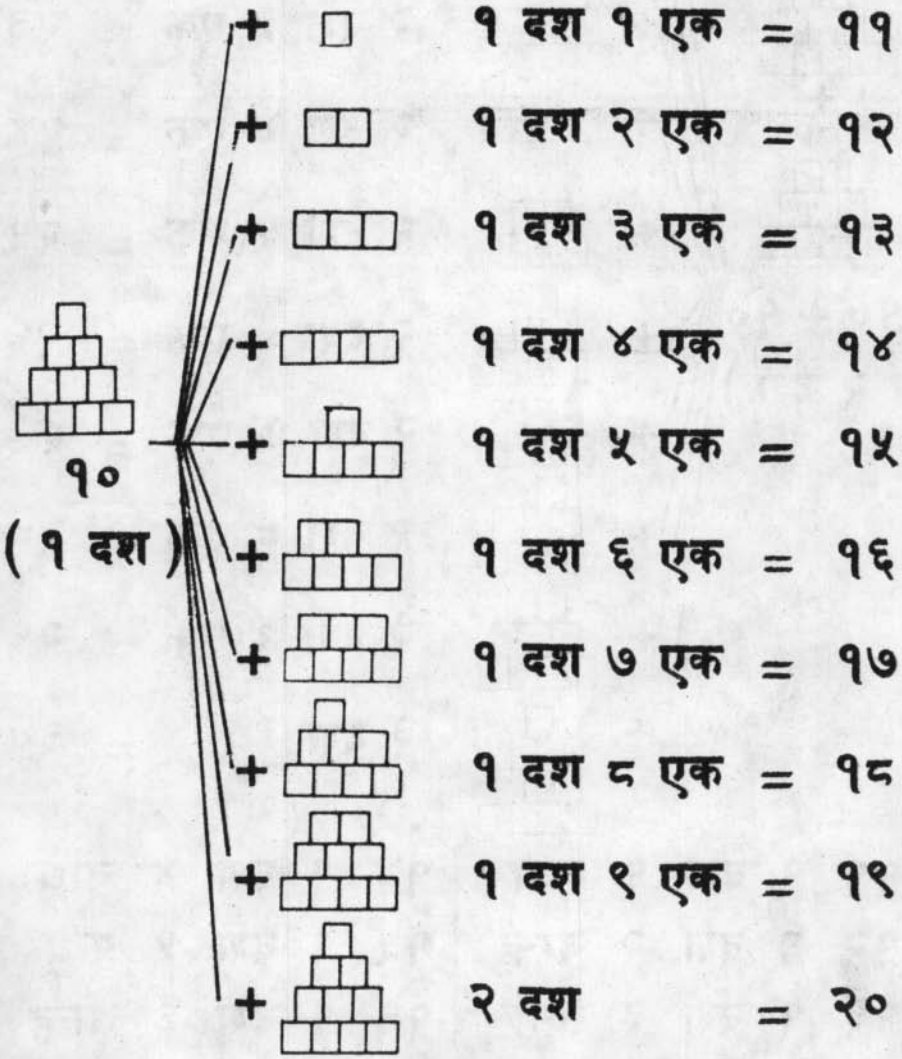

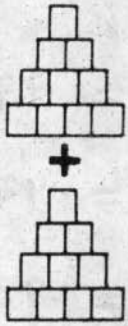

१० + १०
(२ दश)

+ २ दश १ एक = २१

+ २ दश २ एक = २२

+ २ दश ३ एक = २३

+ २ दश ४ एक = २४

+ २ दश ५ एक = २५

+ २ दश ६ एक = २६

+ २ दश ७ एक = २७

+ २ दश ८ एक = २८

+ २ दश ९ एक = २९

+ ३ दश = ३०

११ १ दश १ एघार	१४ १ दश ४ चौध
१२ १ दश २ बान्ह	१५ १ दश ५ पन्ध्र
१३ १ दश ३ तंन्ह	१६ १ दश ६ सोन्ह

१७	१ दश ७ सत्र	३५	३ दश ५ पैंतीस
१८	१ दश ८ अठार	३६	३ दश ६ छत्तीस
१९	१ दश ९ उन्नाइस	३७	३ दश ७ सैंतीस
२०	२ दश बीस	३८	३ दश ८ अठतीस
२१	२ दश १ एक्काईस	३९	३ दश ९ उनन्चालीस
२२	२ दश २ बाईस	४०	४ दश चालीस
२३	२ दश ३ तेईस	४१	४ दश १ एकचालीस
२४	२ दश ४ चौबीस	४२	४ दश २ बयालीस
२५	२ दश ५ पचीच्स	४३	४ दश ३ त्रिचालीस
२६	२ दश ६ छब्बीस	४४	४ दश ४ चवालीस
२७	२ दश ७ सत्ताइस	४५	४ दश ५ पैंतालीस
२८	२ दश ८ अठ्ठाईस	४६	४ दश ६ छयालीस
२९	२ दश ९ उनन्तीस	४७	४ दश ७ सतचालीस
३०	३ दश तीस	४८	४ दश ८ अठचालीस
३१	३ दश १ एकतीस	४९	४ दश ९ उनन्चास
३२	३ दश २ बत्तीस	५०	५ दश पचास
३३	३ दश ३ तेत्तीस	५१	५ दश १ एकाउन्न
३४	३ दश ४ चौंतीस	५२	५ दश २ बाउन्न

५३	५ दश	३	त्रिपन्न
५४	५ दश	४	चवन्न
५५	५ दश	५	पचपन्न
५६	५ दश	६	छपन्न
५७	५ दश	७	सन्ताउन्न
५८	५ दश	८	अन्ठाउन्न
५९	५ दश	९	उनसठ्ठी
६०	६ दश		साठी
६१	६ दश	१	एकसठ्ठी
६२	६ दश	२	बासठ्ठी
६३	६ दश	३	त्रिसठ्ठी
६४	६ दश	४	चौंसठ्ठी
६५	६ दश	५	पैंसठ्ठी
६६	६ दश	६	छैसठ्ठी
६७	६ दश	७	सतसठ्ठी
६८	६ दश	८	अठसठ्ठी
६९	६ दश	९	उनहत्तर
७०	७ दश		सत्तरी
७१	७ दश	१	एकहत्तर
७२	७ दश	२	बहत्तर
७३	७ दश	३	त्रिहत्तर
७४	७ दश	४	चौहत्तर
७५	७ दश	५	पचहत्तर
७६	७ दश	६	छैहत्तर
७७	७ दश	७	सतहत्तर
७८	७ दश	८	अठहत्तर
७९	७ दश	९	उनासी
८०	८ दश		असी
८१	८ दश	१	एकासी
८२	८ दश	२	बयासी
८३	८ दश	३	त्रियासी
८४	८ दश	४	चौरासी
८५	८ दश	५	पचासी
८६	८ दश	६	छयासी
८७	८ दश	७	सतासी
८८	८ दश	८	अठासी

८९	८दश ९	उनान्नब्बे	९५	९दश ५	पन्चान्नब्बे
९०	९दश	नब्बे	९६	९दश ६	छयान्नब्बे
९१	९दश १	एकान्नब्बे	९७	९दश ७	सन्तान्नब्बे
९२	९दश २	बयान्नब्बे	९८	९दश ८	अन्ठान्नब्बे
९३	९दश ३	त्रियान्नब्बे	९९	९दश ९	उनान्सय
९४	९दश ४	चौरान्नब्बे			

० देखि ९९ सम्मको सङ्ख्या चार्ट

०	१	२	३	४	५	६	७	८	९
१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९
२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९
३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९
४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९
५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९
६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९
७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९
८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९
९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९

अभ्यास उनन्तीस

१. कति हुन्छ ? भन ।

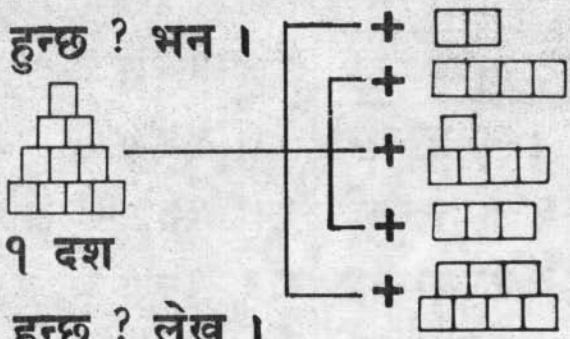

१ दश

२. कति हुन्छ ? लेख ।

(क) १ दश १ एक

(ख) १ दश ५ एक

(ग) २ दश ३ एक

(घ) ३ दश ६ एक

(ङ) ५ दश ६ एक

(च) ७ दश २ एक

(छ) ८ दश

(ज) ९ दश ७ एक

३. सङ्ख्या चित्रसँग मिल्ने सङ्ख्या भन ।

(क) १७ १५

(ख) 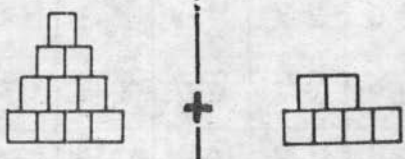 १६ १५ १७

(ग) 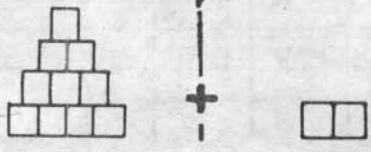 १७ १२ १५

४. पढ्दै लेख ।

(क) १० देखि १९ (ख) २० देखि २८

(ग) ३० देखि ४० (घ) ५० देखि ७०

(ङ) ६१ देखि ७० (च) ४८ देखि ५७

(छ) ८१ देखि ९८ (ज) ७१ देखि ८८

५. अङ्कमा लेख ।

(क) पैंतालीस (ख) सन्ताउन्न (ग) त्रियानब्बे

(घ) अठतीस (ङ) उन्नाइस (च) उनहत्तर

(छ) त्रिपन्न (ज) अठासी (झ) तेत्तीस ।

सयको ज्ञान

दशओटा दशहरू

१० ओटा १०

(दश दश)

एक सय

१००

९९ मा १ थपेर १००

९९ पछिको सङ्ख्या १००

अभ्यास तीस

१. कुन ठूलो छ ? भन ।

(क) १३ र १६ (ख) १९ र १५ (ग) १८ र २३

(घ) ३९ र ४८ (ङ) ६९ र ६७ (च) ६३ र ६६

(छ) ९३ र ८८ (ज) ९७ र ९५ (झ) ९० र १००

ठाडो र तेर्सो जोड

(क)

१
२
+२
[५]

[३]

[५]

१
२
+२
[५]

[४]

[५]

(ख)

१२
+१
[१३]

१३
२
+१
[१६]

(ग) ११+२ = [१३]

१२
१
२
+१
[१६]

१३+१+३ = [१७]

११+२+१+३ = [१७]

अभ्यास एकतीस

१. (क)

२	३	४
+३	+४	+५

(ख)

२	१	२
४	४	३
+१	+४	+२

(ग)

११	११	१२
२	३	४
+३	+४	+१

(घ)

८	१२	१६
१	३	०
+०	+४	+१

(ङ)

१२	११	१२
३	२	१
+२	+२	+२

२. जोड

क	ख	ग
१. ३+१	१. ६ + ३	१. १+२+६
२. ४+१	२. ३ + ४	२. २+१+४
३. ४+२	३. ५ + ३	३. ४+१+३
४. १०+१	४. १२+२+२	४. १३+२+१+०
५. २४+२	५. १२+०+३	५. १३+१+०+२

H.W.

३. जम्मा कति?

(क) १० ओटा टेबिल र २ ओटा टेबिल ?

(ख) २ ओटा खरी र ११ ओटा खरी ?

(ग) १२ ओटा रिकापी र ३ ओटा रिकापी ?

(घ) ४ ओटा गुच्चा र १३ ओटा गुच्चा

(ङ) १४ ओटा कलम र ४ ओटा कलम

घटाउ

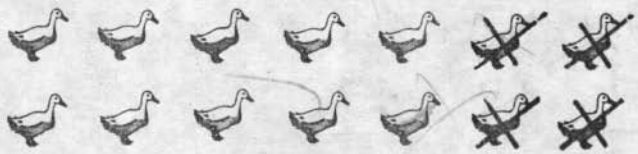

१४
−४
[१०]

उदाहरण :

१ (क) १४ (ख) १७ २ (क) १३−३ = [१०]
−२ − ११
[१२] [६] (ख) १८−११ = [७]

अभ्यास बत्तीस

१ (क) १२ १५ १७ १८ १८
−१ −३ −५ −७ −८

H.W.

(ख) १६ १५ १७ १८ १७
−४ −५ −६ −३ −४

(ग) १७ १४ १३ १५ १८
−२ −१० −१२ −१३ −१२

२ (क) ११−१ (ख) १५−४ (ग) १७−१०
(घ) १६−११ (ङ) १८−१४

३ (क) १२ ओटा गुच्चा । २ ओटा हरायो ।
बाँकी कति ओटा ?

(ख) १७ ओटा चकलेट । १५ ओटा खायो ।
कति बाँकी ?

(ग) १८ ओटा चल्ला । १२ ओटा हरायो ।
कति बाँकी ?

(घ) १६ ओटा केरामा १३ ओटा खायो ।
बाँकी कति ?

८. जोड विधिबाट पहाडाको ज्ञान

(क)

२ — २ एक पटक = २

२ + २ — २ दुई पटक = ४

२ + २ + २ — २ तीन पटक = ६

२ + २ + २ + २ — २ चार पटक = ८

२ + २ + २ + २ + २ — २ पाँच पटक = १०

२ + २ + २ + २ + २ + २ — २ छ पटक = १२

२ + २ + २ + २ + २ + २ + २

२ सात पटक = १४

---

२ + २ + २ + २ + २ + २ + २ + २

२ आठ पटक = १६

---

२ + २ + २ + २ + २ + २ + २ + २ + २

२ नौ पटक = १८

---

२ + २ + २ + २ + २ + २ + २ + २ + २ + २

२ दश पटक = २०

अभ्यास तेत्तीस

कति हुन्छ भन :

१. २ दुई पटक २. २ चार पटक ३. २ पाँच पटक

४. २ सात पटक ५. २ दश पटक

३ ३ एक पटक = ३

३ + ३ ३ दुई पटक = ६

३ + ३ + ३ ३ तीन पटक = ९

३ + ३ + ३ + ३ ३ चार पटक = १२

३ + ३ + ३ + ३ + ३ ३ पाँच पटक = १५

३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३

३ छ पटक = १८

३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३

३ सात पटक = २१

३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३

३ आठ पटक = २४

---

३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३

३ नौ पटक = २७

---

३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३ + ३

३ दश पटक = ३०

अम्यास चौंतीस

कति हुन्छ भन :

(१) ३ दुई पटक (२) ३ तीन पटक (३) ३ पाँच पटक (४) ३ आठ पटक (५) ३ दश पटक

४

४ एक पटक = ४

---

४ + ४

४ दुई पटक = ८

---

४ + ४ + ४

४ तीन पटक = १२

४ + ४ + ४ + ४ ४ चार पटक = १६

४ + ४ + ४ + ४ + ४ ४ पाँच पटक = २०

४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४

४ छ पटक = २४

४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४

४ सात पटक = २८

४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४

४ आठ पटक = ३२

४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४

४ नौ पटक = ३६

४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४ + ४

४ दश पटक = ४०

अभ्यास पैंतीस

कति हुन्छ भन :

(१) ४ तीन पटक

(२) ४ चार पटक

(३) ४ चार सात पटक

(४) ४ नौ पटक

(५) ४ दश पटक

५ — ५ एक पटक = ५

५ + ५ — ५ दुई पटक = १०

५ + ५ + ५ — ५ तीन पटक = १५

५ + ५ + ५ + ५ — ५ चार पटक = २०

५ + ५ + ५ + ५ + ५ — ५ पाँच पटक = २५

५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५ — ५ छ पटक = ३०

५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५

५ सात पटक = ३५

---

५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५

५ आठ पटक = ४०

---

५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५

५ नौ पटक = ४५

---

५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५ + ५

५ दश पटक = ५०

अभ्यास छत्तीस

कति हुन्छ भन :

(१) ५ दुई पटक
(२) ५ तीन पटक
(३) ५ छ पटक
(४) ५ आठ पटक
(५) ५ दश पटक

२ देखि ५ सम्मको पहाडा

२ को		३ को		४ को	
२ एका	२	३ एका	३	४ एका	४
२ दुना	४	३ दुना	६	४ दुना	८
२ तियाँ	६	३ तियाँ	९	४ तियाँ	१२
२ चौको	८	३ चौको	१२	४ चौको	१६
२ पन्चे	१०	३ पन्चे	१५	४ पन्चे	२०
२ छका	१२	३ छका	१८	४ छका	२४
२ साता	१४	३ साता	२१	४ साता	२८
२ आठा	१६	३ आठा	२४	४ आठा	३२
२ नवाँ	१८	३ नवाँ	२७	४ नवाँ	३६
२ दशाँ	२०	३ दशाँ	३०	४ दशाँ	४०

५ को

५ एका	५	५ पन्चे	२५	५ नवाँ	४५
५ दुना	१०	५ छका	३०	५ दशाँ	५०
५ तियाँ	१५	५ साता	३५		
५ चौको	२०	५ आठा	४०		

घटाउ विधिबाट भागको धारणा

१ क.

० ०

० ० ६

० ०

० ० ६

० ० – २ एक पटक

~~०~~ ~~०~~ ४

० ० – २ दुई पटक

~~०~~ ~~०~~ २

~~०~~ ~~०~~ – २ तीन पटक

६ बाट २ लाई तीन पटक घटाउन सकिन्छ।

ख.

० ० ०

० ० ० ९

० ० ०

० ० ० ९

० ० ० – ३ एक पटक

~~०~~ ~~०~~ ~~०~~ ६

० ० ० – ३ दुई पटक

~~०~~ ~~०~~ ~~०~~ ३

~~०~~ ~~०~~ ~~०~~ – ३ तीन पटक

९ बाट ३ लाई तीन पटक घटाउन सकिन्छ।

अभ्यास सैंतीस

कति पटक घटाउन सकिन्छ? लेख।

(क) ४ बाट २ लाई (ख) ६ बाट २ लाई

(ग) ८ बाट २ लाई (घ) ६ बाट ३ लाई

(ङ) ९ बाट ३ लाई।

९. भिन्नको ज्ञान

आधाको ज्ञान

१.

सिङ्गो

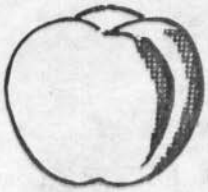

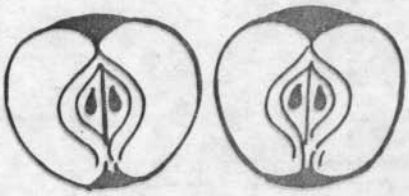

आधा आधा

२.

सिङ्गो

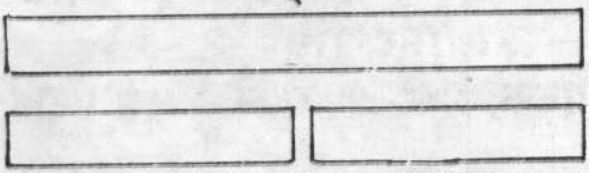

आधा आधा

सिङ्गो

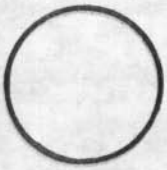

आधा
आधा

पूरा १
एक

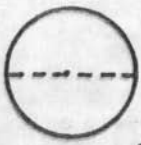

आधा गर्न
चिनो
दिइएको छ

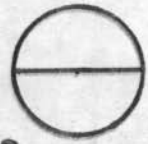

दुई आधामा
बाँडेको छ

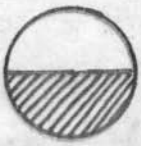

एउटा आधा
लिइएकोछ $\frac{१}{२}$

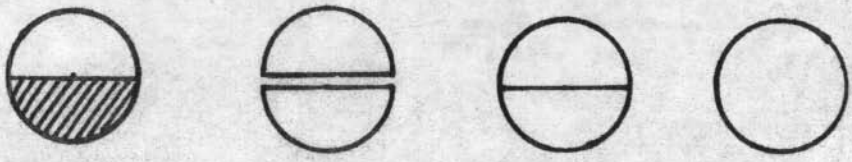

एक आधा $\frac{१}{२}$ | $\frac{२}{२}$ | दुई आधा $\frac{२}{२}$ | पूरा १ एक

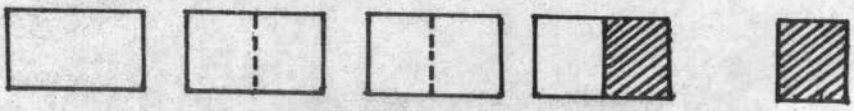

पूरा एक १ | आधा चिनो दिएको | गर्न दुई आधामा बाँडेको | एउटा आधा लिएको $\frac{१}{२}$ | एक आधा

एक आधा $\frac{१}{२}$ | दुईओटा आधा $\frac{२}{२}$ | दुईओटा आधा $\frac{२}{२}$ | पूरा एक १

अभ्यास अठतीस

१. चित्रको टुक्रासँग मिल्ने भिन्नको सङ्ख्या भन।

(क) $\frac{१}{२}$ $\frac{२}{२}$

(ख) $\frac{२}{२}$ 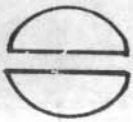 $\frac{१}{२}$

(ग) $\frac{१}{२}$ $\frac{२}{२}$

(घ) $\frac{१}{२}$ $\frac{२}{२}$

पूरा दुई आधा चार बराबर भाग एक चौथाइ

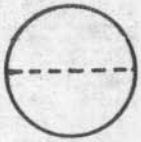

२

४

$\frac{१}{४}$

एक चौथाइ

$\frac{१}{४}$

दुई चौथाइ

$\frac{२}{४}$

(आधा) दुई चौथाइ

$\frac{२}{४}$

चार चौथाइ

$\frac{४}{४}$ पूरा एक

चार चौथाइ

$\frac{४}{४}$

अभ्यास उनन्चालीस

१.चित्रको छायाँ परेको भागसँग मिल्ने भिन्न भन ।

(क) $\frac{१}{४}$

$\frac{१}{२}$

(ख) $\frac{१}{२}$

$\frac{१}{४}$

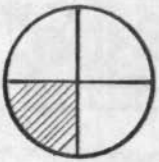

२. चित्रको छायाँ परेको भागसँग मिल्ने भिन्न लेख ।

(क)

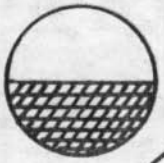

(ख)

(ग)

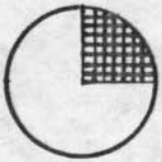

१०. नाप

(क) मुद्रा

पैसाको ज्ञान

एक पैसा दुई पैसा पाँच पैसा दश पैसा पच्चिस पैसा

पचास पैसा रुपैया एक

उदाहरण:

(क) १ + १ = [२] पैसा

एक पैसा एक पैसा

(ख) २ पैसा + १ पैसा = [३] पैसा

(ग) + = १० पैसा

(घ) + = १५ पैसा

(ङ) + + = १६ पैसा

अभ्यास चालीस

जम्मा कति ? भन।

(१) पैसा र पैसा

(२) पैसा र पैसा

(३) पैसा र पैसा

(४) पैसा र पैसा

(५) पैसा र पैसा

(ख) समयको ज्ञान

लामो सूई १२ मा छ,
छोटो सूई १ मा छ ।
१ बज्यो ।

लामो सूई १२ मा छ ।
छोटो सूई २ मा छ ।
२ बज्यो ।

छोटो सूई १ बाट २ मा
आउँदा १ घण्टा लाग्छ ।
घडीको छोटो सूईले घण्टा देखाउँछ ।

लामो सूई १२ मा छ ।
छोटो सूई ३ मा छ ।
३ बज्यो ।

लामो सूई १२ मा छ ।
छोटो सूई ४ मा छ ।
४ बज्यो ।

लामो सूई १२ मा हुँदा छोटो सूई जुन सङ्ख्यामा हुन्छ, त्यति बज्छ । छोटो सूई एकपछि अर्को सङ्ख्यामा जाँदा १ घण्टा लाग्छ ।

अभ्यास एकचालीस

१. लामो सूई १२ मा हुँदा,
घडीको छोटो सूई
६ मा छ।
कति बज्यो ?

२. छोटो सूई ९ मा छ,
कति बज्यो ?

३. १० बज्यो ।
घडीको छोटो सूई कहाँ छ ?

४. ८ बज्यो
छोटो सूई कहाँ छ ?

५. छोटो सूई ५ बाट ६ मा
आयो, कति घण्टा लाग्यो ?

६. छोटो सूई ६ मा छ
१ घण्टापछि कहाँ पुग्छ ?

(ग) लम्बाइ

तिम्रो पढ्ने कोठा कति पाइला लामो छ ?
शिक्षकको पाइलाले कति लामो ?
तिम्रो र शिक्षकको पाइला नाप्दा बराबर छैन ।
तिम्रो पाइला छोटो छ ।
शिक्षकको पाइला लामो छ ।
सबैको पाइला बराबर हुँदैन ।
मीटर लठ्ठीले नाप ।
कोठा कति लामो छ ?
शिक्षकले नाप्दा कति लामो हुन्छ ?
तिमीले र शिक्षकले नाप्दा बराबर छ ?
लम्बाइ पाइलाले नाप्दा बराबर हुँदैन ।
मीटर लठ्ठीले नाप्नुपर्छ ।
मीटर लठ्ठी १ मीटर लामो हुन्छ ।
मीटर लठ्ठीको दोब्बर लामो २ मीटर हुन्छ ।

(घ) तौलको ज्ञान

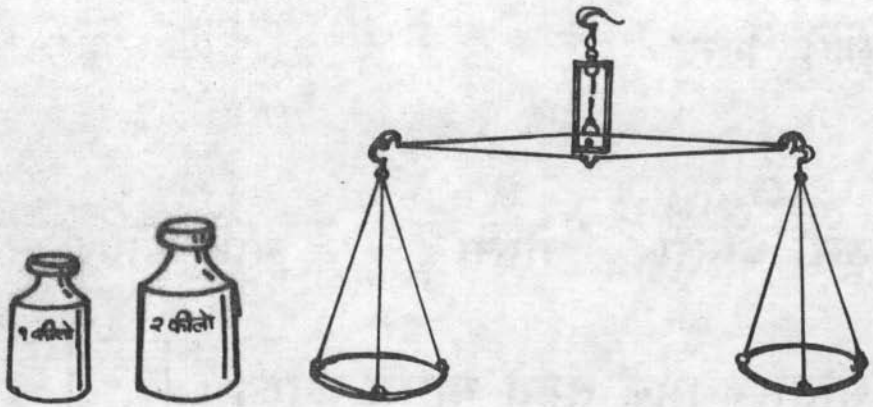

तराजुको देब्रे भागमा १ किलोग्रामको ढक छ ।
दाहिने भागमा स्याउहरू छन् ।
स्याउहरूको तौल १ किलोग्राम छ ।
किलोग्रामलाई कि. ग्रा. लेखिन्छ ।

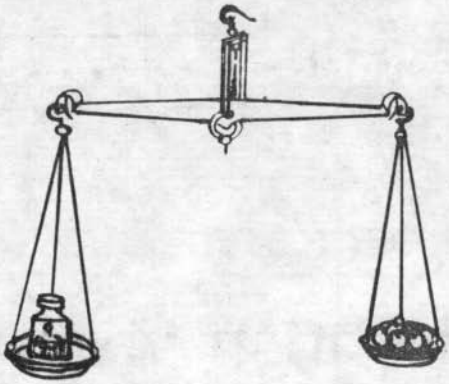

११. ज्यामितीय परिचय

(क) विन्दु

ठूलो थोप्ला थोप्ला सानो थोप्ला

सीसा-कलमले सानो थोप्ला बनाऊ । [•]

यी विन्दु हो ।

एउटा विन्दु । [•]

दुईओटा विन्दु छन् । [• •]

धेरै विन्दुहरू छन् । [• • • • • • • • • •]

(ख) सरल रेखा

एक टुक्रा कागतलाई एक पटक पट्ट्याऊ ।

पट्ट्याएको कागतलाई खोलेर हेर ।

कागतमा धर्सो बन्दछ ।

यो सरल रेखा हो ।

दुईओटा विन्दुहरू छन् ।

दुईओटै विन्दुहरूलाई सीधा जोड ।

सरल रेखा बन्दछ ।

एउटा सरल रेखा

दुईओटा सरल रेखाहरू

(ग) आयात

यो खरी-पाटीको चित्र हो ।

पाटी चारकुने छ ।

सीसा-कलमले पाटीको वरिपरि घेरा बनाऊ ।

आयात बन्दछ ।

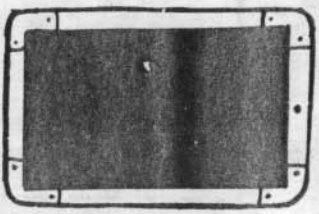

पाटी आयात आकारको छ ।

किताब आयात आकारको छ ।

यी चित्रहरू आयात हुन् ।

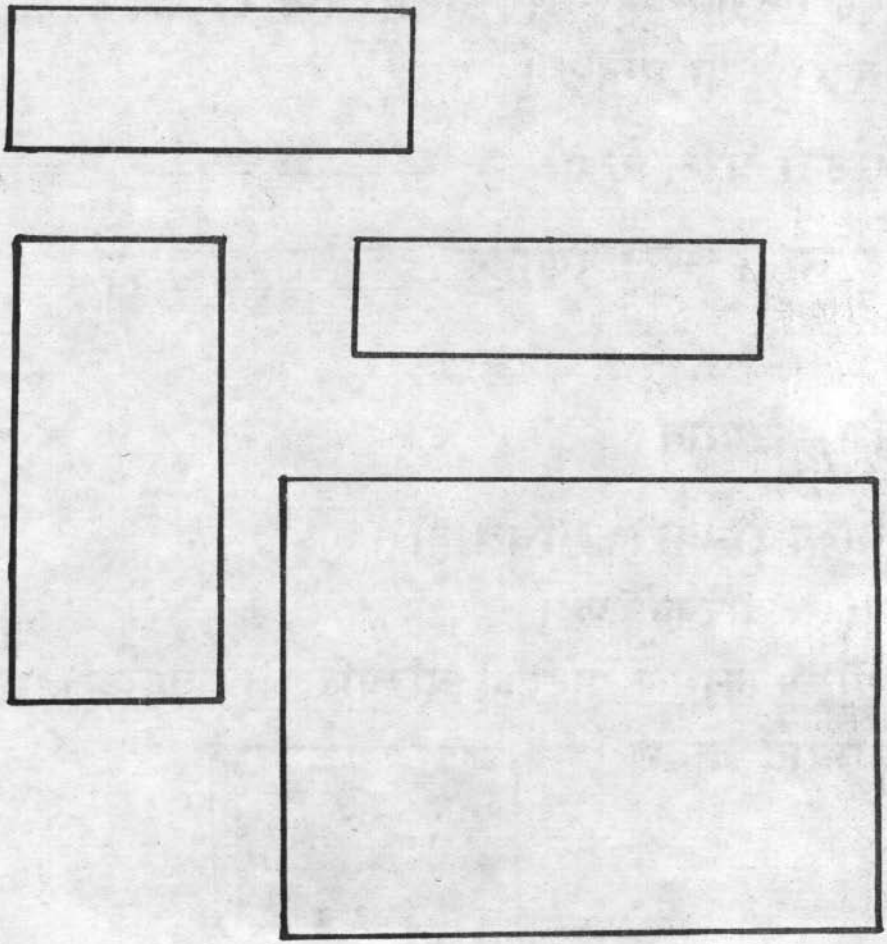

(घ) वृत्त

एउटा मोहर लेऊ।

सीसा-कलमले मोहरको वरिपरि घेरा बनाऊ।

वृत्त बन्दछ ।

मोहर वृत्त आकारको हुन्छ ।

हाम्रा सबै ढ्याकहरू वृत्त आकारका छन् ।

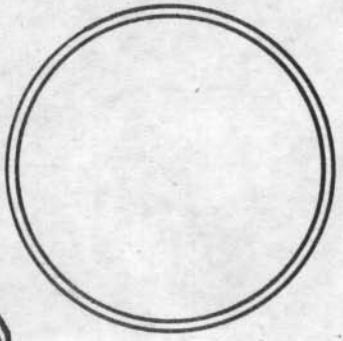

यो चुराको चित्र हो ।

चुरा वृत्त आकारको छ ।

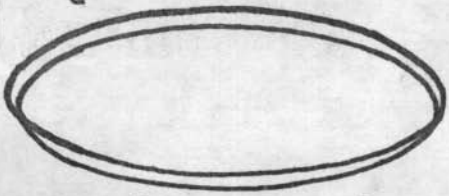

खाना खाने थाल कस्तो छ ?

अभ्यास बयालीस

१ तिम्रो किताबको किनाराबाट बनाइएको गोधा धर्सोलाई के भन्दछन् ?

२ तिम्रो अभ्यास पुस्तिकाको आकार कस्तो छ ?

३ आयात कति कुने हुन्छ ?

४ खापा कुन आकारको हुन्छ ?

५ ५ पैसा ढ्याकको आकार कस्तो छ ?

६ रिकापी कुन आकारको हुन्छ ?

७ नाङ्लोको आकार कस्तो छ ?

60
69

कक्षागत रूपमा कक्षा १ का विद्यार्थीले गाउने
राष्ट्रिय गीत

हामी धेरै साना छौं, हाम्रो मुटु सानो छ
यो सानो मुटुमा विशाल देश छ
यो देशलाई उठाउने हाम्रो सानो हात छ ।
यो सानो हातको पौरख ठूलो छ
हामी धेरै साना छौं, हाम्रो मुटु सानो छ
हाम्रो टाउको सानो छ, यो सानो टाउकोमा देश घुमिरहन्छ, देश घुमिरहन्छ
यो सानो टाउकोमा हाम्रो टाउको सानो छ
यो सानो टाउकोमा देश घुमिरहन्छ, देश घुमिरहन्छ
हाम्रो खुट्टा सानो छ
यो सानो खुट्टाले देश बोकी हिंड्छ, देश बोकी हिंड्छ
यो सानो खुट्टाले हाम्रो खुट्टा सानो छ
यो सानो खुट्टाले देश बोकी हिंड्छ, देश बोकी हिंड्छ
हामी धेरै साना छौं, हाम्रो मुटु सानो छ
हाम्रो आँखा सानो छ
यो सानो आँखामा सुन्दर देश छ, सुन्दर देश छ
यो सानो आँखामा हाम्रो आँखा सानो छ
हाम्रो बोली सानो छ यो सानो बोलीमा देशको गीत छ, देशको गीत छ
यो सानो बोलीमा हाम्रो बोली सानो छ
यो सानो बोलीमा देशको गीत छ, देशको गीत छ
हामी धेरै साना छौं; हाम्रो मुटु सानो छ ।

गणित कक्षा १